

SOCIAAL-WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK EN BELEID. EEN ANALYSE VAN HET RAPPORT VAN SAN

Valérie Smet¹

ABSTRACT – The research of Marion Van San about juvenile delinquency and ethnical minorities is used to address some of the difficult points in the relation between social sciences and policy. An analysis is made of the context in which this research took place. First a chronology of the case is given, then possible motives for the ordering of the study are examined. Questions about the integrity of this decision and the impact of this are raised and also the role of terms as ‘taboo’ and ‘political correctness’ in the discourse about integration policies and juvenile delinquency are treated. Finally we address the question of what the political and societal impact of social science is or can be for policy.

Inleiding

In 1999 kreeg de Nederlandse onderzoekster Marion Van San van Minister van Justitie Marc Verwilghen de opdracht om een onderzoek te doen naar de criminaliteit van allochtone jongeren. Het rapport en het bestellen van het onderzoek leidden tot de nodige politieke, wetenschappelijke en maatschappelijke commotie. We gaan in dit artikel dieper in op de casus ‘Van San’, gezien onderzoek en de context waarin het plaatsvond een aantal bedenkingen opwerpen m.b.t. de relatie tussen sociale wetenschappen en beleid. In een eerste punt schetsen we kort de ‘casus Van San’ a.d.h.v. een chronologisch overzicht van de gebeurtenissen rondom het onderzoek. Daarna wordt ingegaan op algemene motieven van beleidsmakers om onderzoek te bestellen en worden de specifieke motieven van het onderzoek Van San bevraagd. Hierbij worden vragen gesteld bij de motieven voor de beslissing tot onderzoek naar crimineel gedrag van allochtone jongeren. Dit wordt gevolgd door de vraag naar de maatschappelijk-politieke impact van (het bestellen van) dit onderzoek. Ook wordt dieper ingegaan op het belang van het discours rond politieke correctheid en taboe in het integratiedebat. Afsluitend wordt de vraag naar wat de impact van sociaal-wetenschappelijk onderzoek op beleid is of kan zijn behandeld.

¹ Valérie Smet doctoreert in de moraalwetenschappen aan de Universiteit Gent.

1. Het onderzoek Van San. Een chronologie

Halverwege september 1999 haalde Minister van Justitie Marc Verwilghen de pers met de aankondiging een onderzoek te hebben besteld naar de criminaliteit van allochtone jongeren. Minister Verwilghen had in de aanloop van de verkiezingen al aangegeven dit thema te willen laten onderzoeken, meer specifiek in zijn V-plan (Verwilghen, 1999), dat de basis werd voor het latere Federale Veiligheidsplan. Hij meldde ook dat voor dit onderzoek was geopteerd voor de onderzoekster Marion Van San, de Belgische sociologe-criminologe die in Nederland promoveerde op het ophefmakend proefschrift ‘Stelen en steken, delinquent gedrag van Curaçaose jongeren in Nederland’, waarin ze de these naar voor bracht dat culturele elementen de overstap naar crimineel gedrag en de legitimatie van dit gedrag konden vergemakkelijken. De onderzoeksvraag werd door Minister Verwilghen geformuleerd als ‘de relatie tussen etniciteit en criminaliteit’ (DS 15/09/1999).² Deze aankondiging zorgde voor de nodige deining, zowel in de politieke als in de wetenschappelijke wereld.

Aanleiding voor het onderzoek was volgens Minister Verwilghen (DM³ 11/09/1999) het feit dat er verhoudingsgewijs veel meer ‘vreemdelingen’ in de gevangenis zitten (Verschuere, 2000:166). De bedoeling van het onderzoek was het opsporen van de oorzaken van het feit dat zoveel allochtonen in de criminaliteit terechtkomen. De vaststelling van deze oorzaken zou dan moeten verklaren waarom allochtone criminele jongeren zo moeilijk worden bereikt in de preventie (DM 13/9/1999), en tot aanbevelingen voor het veiligheidsplan (DM 15/9/1999) leiden. Verder wilde Minister Verwilghen met dit onderzoek naar eigen zeggen ook het taboe op allochtone criminaliteit doorbreken (hierover verder meer) en op die manier ook het racisme bestrijden (DM 13/9/1999). In De Standaard stelde hij: “*Als blijkt dat er geen verband is tussen misdadigheid en etnische afkomst, zal ik de eerste zijn om dat van de daken te schreeuwen*” (DS 15/09/1999). Een laatste reden om het onderzoek te bestellen was volgens Minister Verwilghen het feit dat er nood was aan een allesomvattend onderzoek (DM 13/9/1999), dat tot dan toe ontbrak (ook hierop zal straks worden ingegaan).

Politiek gezien kon Minister Verwilghen met zijn onderzoek op weinig sympathie rekenen, enkel VLD en Vlaams Belang waren voor het initiatief gewonnen.

Onmiddellijk na de aankondiging werden er in de Kamercommissie Justitie vragen gesteld m.b.t. dit onderzoek (14 september 1999). Pieter De Crem (CVP, thans CD&V) vroeg zich af wat het nut was van een dergelijk onderzoek, aangezien de oorzaken van een mogelijke relatie allang gekend waren. Verder meende hij ook dat Minister Verwilghen met het bestellen van dit onderzoek een negatief waardeoordeel velde over het reeds gepresteerde werk op maatschappelijk en justitieel vlak. Ook verweet hij Minister Verwilghen dat er electorale recuperatie aan de basis van dit idee lag. Het Vlaams Belang, bij monde van Filip De Man, meldde blij te zijn met het onderzoek maar had wel vragen m.b.t. de termijn ervan (één jaar wachten eer er enige conclusie op tafel kon liggen leek hen te lang), en m.b.t. het feit dat politiediensten waarschijnlijk niet betrokken gingen worden bij het onderzoek. Verder vreesden ze ook dat het onderzoek niet

² Met de afkorting DS wordt in deze tekst steeds de krant ‘De Standaard’ bedoeld. Hoewel de onderzoekster deze onderzoeksvraag niet wilde gebruiken stelde ze wel dat etniciteit in België een beladen begrip is: “*Wie dat in de mond neemt, wekt de suggestie dat hij schedels wil lichten*” (Camps, 2002).

³ De afkorting DM verwijst in deze tekst steeds naar de krant De Morgen.

zou doorgaan omdat er vanuit verschillende politieke hoeken de kritiek kwam dat het discriminerend en racistisch was (een standpunt van PS en Agalev).

Minister Verwilghen antwoordde hierop dat het onderzoek een leemte diende op te vullen. België had, in tegenstelling tot Nederland, het probleem van de allochtone jeugd-criminaliteit niet voldoende onderkend, waardoor er een gebrek aan onderzoek was op dat terrein. Verder zat het onderwerp ook nog te zeer in de taboesfeer. Ook was er nog nooit een ruime bevraging gebeurd van de verschillende betrokken groepen (politie, straathoekwerkers, buurtbewoners en allochtone jongeren). Het onderzoek diende verder ondersteuning te bieden voor een beleid dat in hoofdzaak op preventie was gericht. Minister Verwilghen gaf aan dat er drie fasen waren georganiseerd: de eerste zou bestaan uit een inventarisatie van de bestaande initiatieven, met daarin een onderscheid tussen gemeenten die preventief en gemeenten die repressief werken, de tweede fase zou de betrokkenen bevragen en de derde fase zou bestaan uit een vergelijking van de verzamelde gegevens en het nagaan van het mogelijke verband tussen criminaliteit en etnische afkomst.⁴

Vanuit politieke hoek kwamen grofweg drie grote kritieken op het bestelde onderzoek (Verschuere, 2000:167).

Ten eerste was er het *nutsargument*: men vroeg zich af wat het nut was van alweer⁵ een theoretisch onderzoek, terwijl op het terrein zelf nood was aan actie (een standpunt van Agalev) (DM 15/9/1999). Ten tweede was er kritiek op de *exclusiviteit* van de doelgroep. Dit onderzoek diende gevoerd te worden bij verschillende groepen (denk bijvoorbeeld aan kansarme autochtonen) en niet louter bij een groep die reeds gestigmatiseerd werd.⁶ Talhaoui (Agalev) had het in dit verband over racistische recuperatie: “Het is niet goed om te focussen op een bevolkingsgroep. Als je een bepaalde groep afsondert, loop je altijd het risico op een etnische vertaling van het onderzoek, hoe goed bedoeld het ook moge zijn.” (DM 15/09/1999). De derde kritiek had betrekking op het feit dat de allochtone jongeren zelf niet betrokken zouden worden in het onderzoek (*democratisch* gehalte van het onderzoek). Hierop reageerde Minister Verwilghen door te stellen dat het noodzakelijk was dat de betrokkenen ook gehoord werden (Ibid.).

De kritiek uit wetenschappelijke hoek was ook niet mals. In Knack van 22 september 1999 verscheen een artikel waarin verschillende autoriteiten op het vlak van wetenschappelijk onderzoek naar criminaliteit hun scepsis uitten. Er werd gewezen op mogelijke methodologische en inhoudelijke tekortkomingen van het onderzoek.⁷

Brice De Ruyver stelde dat het onderzoeksvoorstel van Marion Van San niet beleidsoriënterend genoeg was. Patrick Hebberecht toonde zich vooral sceptisch tegenover politiestatistieken. Isabelle Poulet wees erop dat de wijze waarop migrantenjongeren betrokken zijn in criminaliteit in wezen niet veel verschilt van die van Belgische jongeren. Ron Lesthaeghe stelde dat één jaar te weinig was voor een ernstig onderzoek, laat staan

⁴ In het uiteindelijke rapport is van dit alles weinig van terug te vinden.

⁵ Ter precisering: met ‘alweer’ wordt bedoeld op het feit dat er al behoorlijk wat onderzoeken gedaan zijn naar ‘de migrantenproblematiek’, en niet op mogelijke onderzoeken naar het verband allochtonen-delinquentie.

⁶ Een kritiek die ook Patrick Hebberecht had (De Moor, 1999:21).

⁷ Uit het interview dat ik had met Marion Van San (16 mei 2003) kwam naar voor dat in dit artikel geciteerd werd uit het door haar opgemaakte onderzoeksvoorstel dat tot dan toe enkel bekend was bij het kabinet, wat bij Van San het vermoeden deed ontstaan dat bepaalde personen die bij het Kabinet van Minister Verwilghen deze informatie hadden doorgegeven om haar onderzoek in een slecht daglicht te stellen.

om ernstige beleidsvoorstellen te formuleren. Lode Walgrave wees op de rol van sociale uitsluiting in het verklaren van crimineel gedrag en had vragen bij de verklarende rol van cultuur in dit gedrag. Marie-Claire Foblets oordeelde dat het beter was geweest een onderzoek te doen naar straatcriminaliteit in bepaalde grootsteden zonder allochtonie als hypothese voorop te stellen, en voegde er ook aan toe dat één jaar te kort was om het verband tussen allochtonie en delinquentie te onderzoeken. In december 1999 volgt enige beroering nadat in De Morgen een artikel verschijnt met de titel ‘Verband criminaliteit en migranten nu al onderzocht, migranten vaker de klos’ (DM 10/12/1999). Daarin wordt verwezen naar het dan nog ongepubliceerde rapport van Lode Walgrave en Chris Kesteloot, dat als titel draagt ‘Verstedelijking, sociale uitsluiting van jongeren en straatcriminaliteit, een jeugdcriminologisch en sociaalruimtelijk onderzoek’. Uit dit onderzoek, dat in totaal vier jaar in beslag nam, komt naar voor dat niet etniciteit en cultuur bepalend zijn voor het plegen van delinquent gedrag, maar eerder sociale factoren zoals schoolloopbaan en beroepsklasse van de vader. Daarnaast komt uit het onderzoek ook naar voren dat migrantenjongeren veel vaker worden aangehouden dan autochtone Belgen.

In 2001 verschijnt er als reactie op het bestellen van het onderzoek onder redactie van Fabienne Brion een boek dat de titel ‘*Mon délit? Mon origine. Criminalité et criminalisation de l’immigration*’ draagt. Het bestaat uit een bundeling van artikels van wetenschappers die op dat vlak actief zijn.

Het boek dient te worden gezien als een reactie op de formulering van het onderzoek als de relatie tussen etniciteit en delinquentie enerzijds, en anderzijds op de uitlatingen van Minister Verwilghen als bestond er geen enkel adequaat onderzoek naar het thema allochtone jongeren en delinquent gedrag.⁸ In dit boek wordt ondermeer aangeklaagd dat Minister Verwilghen het thema laat uitschijnen als zijnde een taboe (wat wordt gecounterd door het feit dat de auteurs van dit boek dit thema wel degelijk hebben onderzocht, zij het vanuit een andere invalshoek) en dat het onderzoek van de betreffende auteurs verdacht wordt gemaakt door allusies op de politieke correctheid ervan (wat tot een negatief begrip is geworden, zie verder) (Brion, 2001:7-10).

Ook vanuit allochtone hoek komt er kritiek en wordt het ‘Comité contre le délit d’origine’ opgericht, ondersteund door een grote groep allochtone verenigingen, een groep wetenschappers van ULB, KUL en UCL en een enkele politicus. Deze groep eist van Minister Marc Verwilghen “*de onmiddellijke stopzetting van deze studie alsook zijn publieke verontschuldiging ten opzichte van de allochtone bevolking en een actieplan dat de discriminatie van de allochtone jongeren in het gerechtelijk systeem tegengaat*”; van Minister Onkelinx (minister van arbeid en Tewerkstelling): “*een actieplan tegen de uitsluiting op de arbeidsmarkt van allochtone jongeren*”, en van Pierre Hazette, Jean-Marc Nollet en Françoise Dupuis (ministers van Onderwijs van de Franse Gemeenschap) en Marleen Vanderpoorten (minister van Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap): “*het opnemen van lessen over de immigratie in België in het geschiedenisprogramma*.”⁹

⁸ Dit boek was volgens Van San ook deel van de lastercampagne waarover ze zich tijdens en na het onderzoek beklaagde. Niettemin hekelt dit boek eerder het bestellen van het onderzoek zelf, en de formulering van de onderzoeksvraag, en wordt er in het hele boek geen enkel gewag gemaakt van de figuur Van San of haar kwaliteiten als onderzoekster.

⁹ <http://users.skynet.be/suffrage-universel/bemidel01.htm>

Uit het voorgaande blijkt duidelijk dat het onderzoek en vooral de aankondiging ervan weinigen onberoerd liet. Dit had ook zijn impact op de uitvoering van de studie. In april 2000 haalt onderzoekster Van San nogmaals de pers met de melding tegenkantingen te ervaren bij haar onderzoek (DS 7/4/2000).¹⁰ Zo stelt ze dat de politie van Antwerpen haar geen gegevens m.b.t. criminaliteit wilde doorgeven. Deze weigering van de politie zou volgens de woordvoerder van Minister Verwilghen (Joannes Thuy) echter ingegeven zijn door bezorgdheid m.b.t. de wetenschappelijkheid, representativiteit van de gegevens.¹¹ Daarnaast klaagde Van San ook dat er lastercampagnes werden opgezet, zowel vanuit wetenschappelijke hoek (waarmee ze ondermeer doelde op het boek van Brion et al.), als vanuit de wijken die bestudeerd gingen worden (PI,12/11/2001): “*Ik werd als een tweede Filip Dewinter neergezet*” (Camps, 2002). Wetenschap en politiek zouden haar ‘persona non grata’ verklaard hebben stelt ze in een interview enkele maanden nadat haar rapport in de Kamer was voorgesteld (Ibid.). In Brussel zou ze zijn tegengewerkt door “*gemeentes met een PS-burgemeester*” (DM 27/10/2001).

Het is dan eventjes stil tot in oktober 2001 meerdere kranten berichten over het feit dat de studie van Marion Van San reeds tien maanden klaar is en aan het kabinet Verwilghen overhandigd, maar dat er nog niks mee is gebeurd. Opnieuw volgt grote commotie, en er worden zowel in de pers als in de kamer vragen gesteld.

Van San rondde het onderzoek af begin januari 2001. Ze stelt dat ze het rapport echter niet mocht publiceren, noch voorstellen in het parlement.¹² De idee ontstond dat het onderzoek een maat voor niks was en bijgevolg zou worden doodgezwegen. Volgens de woordvoerder van Minister Verwilghen, Joannes Thuy, klopt het echter niet dat er met het onderzoek niets werd gedaan.¹³ De Minister zou het onderzoek midden mei ontvangen hebben (waar het onderzoek in de tussentijd was is niet duidelijk), en het doorgegeven hebben aan de Dienst voor Strafrechtelijk Beleid, die het diende te vertalen naar beleidspraktische voorstellen.¹⁴ Ook de vertaling naar het Frans (een voorwaarde opdat het zou kunnen worden voorgesteld in De Kamer) heeft een tijd geduurd.¹⁵

¹⁰ Voor deze tegenwerkingen heb ik tijdens het interview met Van San een aantal bewijzen te zien gekregen. Zo waarschuwde een bron bij de Rijkswacht dat er tegenwerking kon komen op het gebied van het cijfermateriaal (o.a. dat er geen cijfers van na 1997 zouden worden gegeven) en hoe dit zou gebeuren. In een brief van de Rijkswacht een tijd later zien we dat deze voorspellingen effectief bewaarheid worden. Wat betreft tegenwerkingen op het terrein zouden in bepaalde buurten foto's van haar zijn verspreid opdat de jongeren haar zouden herkennen en niet zouden meewerken met het onderzoek. Bijgevolg hebben de onderzoekers het onderzoek tijdens hun bevragingen soms anders voorgesteld (bijv. als een Europees onderzoek naar het leven in steden, etc.) om zo toch de medewerking van buurtbewoners te verkrijgen. Wat tegenwerkingen binnen het kabinet Verwilghen betreft stelde Van San dat dit niet aan de Minister was gelegen, maar wel aan een aantal van zijn kabinetmedewerkers.

¹¹ Joannes Thuy in een interview voor ‘politicsinfo’ (vanaf nu afgekort als PI), te beluisteren op de site van politicsinfo: <http://www.politicsinfo.net>. De Antwerpse politie zou deze gegevens wel hebben maar ze niet representatief genoeg achten voor vrijgave en gebruik in een onderzoek. Deze gegevens blijken ze echter wel intern te gebruiken (De Standaard, 12 november 2001), zonder dat wordt gepreciseerd waar dit ‘intern gebruik’ op doelt.

¹² Grote commotie in België over criminaliteit en criminalisering, in: Folia, <http://www.aup.nl/cataupned.html>

¹³ Joannes Thuy, PI, 12/11/2001

¹⁴ Wat betreft de taken van de Dienst voor Strafrechtelijk Beleid: http://194.7.188.126/justice/index_nl.htm

¹⁵ Uit een interview met Christian Eliaerts (VUB, Brussel, 18/02/2003) kwam naar voren dat de vertaling effectief veel vertraging heeft opgelopen. Hijzelf was mee verantwoordelijk voor de vertaling van het rapport. Eliaerts hecht dan ook geen geloof aan het bewust ophouden en uitstellen van het onderzoek waarvan Van San Verwilghen beschuldigde.

Het onderzoek is volgens Van San uiteindelijk een half jaar in de kast blijven liggen. In de tussentijd mocht de onderzoekster niks inhoudelijks vertellen over het onderzoek, en werd de publicatie van het boek tegengehouden. Woordvoerder Thuy verdedigde dit zwijgen omdat “*het onderzoek niet besteld was om publiek te maken*” (over de gevaren van geheimhouding; zie verder in deze tekst de ‘zaak Wallage’).¹⁶ Volgens hem kon dit niet omdat een dergelijk onderwerp diende te worden voorzien van de nodige duiding. De meningen van de betrokkenen (in dezen Van San en Minister Verwilghen) over dit uitstel lopen nogal uiteen. In De Standaard van 12 november werd gesteld dat Minister Verwilghen zich door perslekken gedwongen zag het rapport vrij te geven.¹⁷ Verder zou het onderzoek tot te weinig bruikbare resultaten geleid hebben, zelfs teleurstellend zijn.¹⁸ Minister Verwilghen zelf zou de publicatie dan weer tegengehouden hebben om de beleidsopties naar een Belgische context te vertalen (DS 12/11/2001).¹⁹ Het teleurstellingargument werd door de woordvoerder van de minister dan weer uitgelegd als: “*Het is teleurstellend dat er zo weinig cijfermateriaal over ons land ter beschikking is, en dat heeft een weerslag gehad op de studie wat betreft de situatie van ons land. Minister Verwilghen vond de studie kwantitatief ondermaats, maar meende dat dit een goed kwalitatief onderzoek niet uitsloot*” (DS 7/11/2001).

Volgens Van San waren het vooral de socialisten die de voorstelling van het onderzoek wilden tegenhouden, omdat deze vreesden dat allochtonen door dit rapport nog meer gecriminaliseerd zouden worden dan nu reeds het geval is (Trouw, 31/10/2001).

Er wordt een motie ingediend om De Kamer onmiddellijk in kennis te stellen van het onderzoeksrapport en het debat aan te gaan over deze studie en de beleidsaanbevelingen.

Eind november volgt er bericht dat Marion Van San haar rapport zal komen toelichten in de Kamer. Naar eigen zeggen werd ze in november per mail gevraagd binnen de week het rapport te presenteren in het parlement.²⁰ Van San “wilde toen eigenlijk al niet meer”. Verder zou ze geen inzage gekregen hebben in de beleidsnota’s die uit haar onderzoek waren gedestilleerd, terwijl ze dit net noodzakelijk achtte voor de presentatie.²¹ Hierover stelde ze in Elsevier: “*Gaandeweg werd duidelijk dat minister Verwilghen steeds meer tegenzin kreeg om de resultaten van het onderzoek te presenteren. Geen excuus was te gek. De houding van Verwilghen was ongekend laf. Ik had geleerd uit de commotie rond de uitspraken van Jacques Wallage na een rapport over asielzoekers in Groningen dat hij vervolgens niet vrij wilde geven. Ik eiste een presentatie van mijn*

¹⁶ Joannes Thuy in een antwoord op de vraag waarom er toch al inhoudelijke punten uit het onderzoek waren verschenen in de pers (PI).

¹⁷ Thuy beschuldigt in een interview met ‘politicsinfo’ Van San er indirect van aan de basis van deze lekken te liggen.

¹⁸ Volgens Diane Reynders, van de Dienst voor Strafrechtelijk beleid; zie ook: Verschuieren, 2001a.

¹⁹ Van San krijgt ook de kritiek dat ze haar voorstellen teveel baseert op de Nederlands realiteit.

²⁰ Grote commotie in België over criminaliteit en criminalisering, in: Folia, <http://www.aup.nl/cataupned.html>

²¹ De beleidsnota’s die op haar onderzoek werden gebaseerd bleken volgens Van San louter methodologische kritieken te zijn. Diane Reynders zou in deze nota’s, die ze naar voor bracht bij de voorstelling van het boek, brandhout hebben gemaakt van het onderzoek. Van San zelf zou steeds opnieuw gevraagd zijn om haar beleidsvoorstellen aan te passen, en deze voorstellen zouden gebruikt zijn als een verdragingsmanoeuvre.

onderzoek en een boek. Verwilghen ging onder druk van de pers door de knieën, zij het dat het een presentatie en sourdine moest worden” (Camps, 2002).²²

Na de voorstelling van het rapport in De Kamer volgt er in De Zevende Dag van 2 december nog een verhitte discussie tussen Diane Reynders van de Dienst voor Strafrechtelijk Beleid en Marion Van San, waarin Reynders stelt niks te kunnen aanvangen met de studie van Van San, de delictpatronen (dit zijn modellen die per nationaliteitsgroep de over-en ondervertegenwoordiging in bepaalde delicttypen weergeven) zouden te weinig gegevens bevatten wat betreft de ernst van de misdrijven, en er zou geen aandacht besteed zijn aan verklaringen zoals mensenhandel. Verder stelt Reynders dat de link tussen criminaliteit, nationaliteit en cultuur een reductie is van het probleem. Van San verwijt Reynders haar rapport niet goed te hebben gelezen en het beleid van bovenuit te willen bepalen en niet naar de basis (de achterstandswijken zelf) te willen kijken.

Reynders stelt ook nog dat het rapport van Van San dient te worden vergeleken met het reeds bestaande onderzoek opdat er een beleid zou kunnen worden gevoerd en wijst erop dat het onderzoek van Van San enkel de sociologisch-criminologische kant toont. Daarnaast dient er volgens haar ook rekening te worden gehouden met het specifieke van de Belgische situatie (met name de organisatie m.b.t. de Gemeenschappen), en dienen ook de allochtone groepen te worden betrokken.²³

Robert Delathouwer (Staatssecretaris van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, SPA'er en criminoloog) stelde in een televisie-interview dat het onderzoek van Marion Van San niet wetenschappelijk en te fragmentarisch is.²⁴ Hij bestempelde het verder als een aanzet tot onderzoek i.p.v. een echt onderzoek, waar hij concreet in Brussel niks mee kon beginnen. Van San reageerde door erop te wijzen dat het onderzoek begeleid geweest was door een wetenschappelijke commissie en dat het geen beleidsdocument was. Ze haalde uit naar de beleidsmakers en stelde: *“Dat het de beleidsmakers zijn die voldoende intelligentie moeten hebben om uit een onderzoek dat zeer deugdelijk in mekaar zit, zoals velen vinden, om daar hun beleidsconclusies aan te verbinden. Maar als u dat niet kan dan kan ik er ook niks aan doen (...) het zijn de beleidsmensen die het moeten doen en als zij niet voldoende daadkracht en creativiteit hebben om te doen wat ik in mijn boek beschrijf, om dat in beleidsaanbevelingen om te zetten, dan vraag ik me af of zij wel de juiste man op de juiste plaats zijn.”*²⁵

Agalev en SP-A halen begin december 2001 het nieuws met de vraag om een vervolg op de studie van Van San. In De Kamer worden aan de Minister van Justitie vragen gesteld over dit vervolg.

De chronologie die hiervoor werd uitgewerkt toont aan dat deze casus verschillende gelaagdheden heeft. Er komen verschillende vragen m.b.t. de relatie tussen sociale wetenschappen en beleid uit naar voren.

²² In het interview dat ik met Van San had stelde ze dat de tegenwerking die ze heeft ervaren niet van de Minister zelf kwam maar wel van een aantal mensen die hem op het kabinet omringen.

²³ De wetenschappelijke kwaliteit van het rapport Van San laat inderdaad te wensen over (voor bespreking daarvan verwijs ik naar het onuitgegeven bundel over deze casus, ‘een analyse van de casus Van San in termen van de relatie tussen sociale wetenschap en beleid’), en er kunnen grote methodologische vragen worden gesteld over zowel het kwantitatieve als het kwalitatieve luik.

²⁴ In Villa Politica van 22 maart 2002.

²⁵ Woordelijke overname van de commentaren van Marion Van San op de kritieken die haar te beurt vielen bij de voorstelling van haar onderzoek’ (In Villa Politica 22/03/2002).

2. Motieven en mogelijke intenties voor het bestellen van onderzoek

In wat volgt wordt ingegaan op het belang van de context (onveiligheidsthema, extreem-rechts) waarin onderzoek wordt besteld en de mate waarin deze betekenis geeft aan het onderzoek, de manier waarop het debat gevoerd werd, de specifieke onderzoeksvraag, de specifieke keuze voor deze onderzoekster en het ontbreken van raadpleging van het Belgische onderzoek.

Een aantal elementen (zoals de context waarin het onderzoek werd besteld, de keuze van de onderzoekster en de attitude tegenover het bestaande wetenschappelijk onderzoek) doen vragen ontstaan m.b.t. de intenties voor het bestellen van dit onderzoek.

2.1. *Het belang van de onderzoekscontext*

Wanneer we de historiek van de casus Van San bekijken wordt duidelijk dat de context waarin een onderzoek besteld wordt ook betekenis geeft aan het onderzoek. Sociaal-wetenschappelijk onderzoek grijpt niet plaats in een vacuüm, bepaalde thema's worden op specifieke momenten belangrijker gevonden dan andere, de overheid bestelt onderzoek over een aantal thema's en niet naar andere, etc.. Bepaalde thema's duiken in de maatschappij en de politiek op, andere blijven dan weer op de achtergrond (Blommaert, 2000).

De twee belangrijkste elementen in de context van dit onderzoek zijn het aanhoudend succes van het Vlaams Belang en het thema van de (on)veiligheid. Deze twee thema's vormen een complex verweven geheel vormen.

Het aanhoudend succes van het Vlaams Belang (vroeger Vlaams Blok) is een doorn in het oog van de traditionele partijen. Het Vlaams Belang vormt dé partij die politieke ontevredenheid uitdrukt. Dit succes in combinatie met het cordon sanitaire rond het 'Blok' zorgde ervoor dat de thema's waarover het Vlaams Belang sprak meer en meer politieke aandacht kregen. Het Vlaams Belang begint steeds meer op de politieke agenda te wegen. Voor de VLD betekent dit succes het verlies van een deel van hun rechtsgeoriënteerde kiezers. De VLD kon bijgevolg bijna niet anders dan inspelen op die thema's die het Vlaams Belang voor velen zo aantrekkelijk maakt.

Tweede belangrijk punt is het thema 'veiligheid' dat centraal is komen te staan op de politieke agenda, een tendens die zich manifesteert vanaf de jaren tachtig (Mary, 1998). Onveiligheid is dezer dagen een 'hot topic'. Politici, media en 'gewone burgers' hebben er de mond van vol, en in het kader van de komende verkiezingen en het succes van extreem-rechts in de omliggende landen menen politici dat deze vermeende onveiligheid hoog op de politieke agenda dient te worden geplaatst

Er leeft een groot onveiligheidsgevoel in sommige groepen van de samenleving, en voor velen is het Vlaams Belang de partij bij uitstek om hierover het ongenoegen te uiten. Onveiligheidsgevoelens vormen een moeilijk grijpbaar iets, aangezien er een complexe interactie is tussen objectieve onveiligheid en subjectieve onveiligheidsge-

voelens.²⁶ Meer veiligheid leidt bijvoorbeeld niet automatisch tot een groter veiligheidsgevoel.

In de Belgische context, zo stellen Snacken et al., kan worden gesteld dat samenlevingsproblemen meer en meer vertaald worden naar veiligheidsproblemen, er is m.a.w. sprake van een ‘penalisering van het sociale’ -een begrip ontleend aan Ph. Mary dat duidt op het in een strafrechtelijke context plaatsen en behandelen van sociale problemen (Mary, 1998) (S. Snacken, 2001:96)²⁷: “*Ook België ontsnapt niet aan actuarialistische tendensen, wat betekent dat bepaalde, als problematisch gepercipieerde groepen in de samenleving, systematisch justitieel worden gevisieerd. Het snelrecht mikt duidelijk op plegers van straatcriminaliteit en hooliganisme. Het veiligheidsbeleid en -discours richt zich ook expliciet op bepaalde achtergestelde buurten, wat, wellicht ongewild, dreigt te leiden tot een verdere stigmatisering en negatieve beeldvorming van deze buurt. Sociale ingrepen worden hier al te vaak gekaderd in een preventiediscours en worden, om te kunnen genieten van subsidies, in het teken van criminaliteitsbestrijding geplaatst*” (Ibid.:4).

Bij het begin van de paars-groene regeerperiode schreef Minister Verwilghen het ‘Federaal Veiligheids en Detentieplan’ uit, een plan dat gebaseerd was op het V-plan waarmee de VLD naar de verkiezingen was getrokken en waarin destijds werd geopperd een wetenschappelijk onderzoek te laten uitvoeren naar delinquentie van allochtone jongeren. Dit veiligheidsplan had naast de bestrijding van criminaliteit ook het bestrijden van onveiligheidsgevoelens als doelstelling. Het begrip onveiligheid wordt zeer ruim opgevat in het plan. Verder wordt ook meermaals een overgang gemaakt van subjectieve onveiligheidsgevoelens naar objectieve onveiligheid.²⁸ Bijgevolg werd het dan ook noodzakelijk gevonden om te onderzoeken welke structurele oorzaken aan de basis van deze gevoelens lagen. Deze onveiligheidsgevoelens krijgen een steeds centralere plaats

²⁶ Het eerste refereert naar “het effectieve risico op slachtofferschap van criminele en/of maatschappelijke overlast, naar een werkelijke situatie van maatschappelijke kwetsbaarheid.” Overlast wordt beschreven als “de overlast die de aantasting van de leefbaarheid of het leefbaarheidsgevoel door omgevingsfactoren van materiële of personele aard betekent en die mee het onveiligheidsgevoel veroorzaakt.”

Het tweede (subjectieve onveiligheidsgevoelens) houdt verband met “gevoelens van angst voor slachtofferschap en met gevoelens van onzekerheid” (Federaal Veiligheids- en detentieplan, 1999:13). Hieraan dient te worden toegevoegd dat de term ‘onveiligheidsgevoelens’ in dit debat meer betekent dan louter angst voor slachtofferschap en angst tout-court. Onveiligheidsgevoelens schijnen abstracter te zijn dan dat en lijken te kunnen worden gelinkt aan een algemeen gevoel van ontevredenheid, klachten over de verloederding in de buurt, rondhangende jongeren die de publieke ruimte opeisen, het gebrek aan aandacht van het beleid voor samenlevingsproblemen, etc.. Deze thema’s komen ook naar voren in de wijkstudies in het rapport Van San.

²⁷ “*In het politieke veiligheidsdiscours van de laatste jaren is de subsidiariteit van een strafrechtelijk optreden soms uit het oog verloren. En ook op het terrein zien we illustraties hiervan: de politie wordt ingeschakeld in de aanpak van ruimere buurtproblemen, lokale initiatieven krijgen gemakkelijker financiële steun als ze “preventie van criminaliteit” tot doel hebben, hulpverleners worden in hun samenwerking met justitiële instanties steeds meer in een controlerende functie gedrongen. De “pénalisation du social”, waar onze Franstalige collega’s reeds op wezen, is een reëel fenomeen. Een duidelijke politieke keuze tussen een loutere “veiligheidsstaat” en een “verzorgingsstaat” dringt zich op*” (Ibid., samenvatting:6).

²⁸ Een veiligheidsbeleid kan echter niet worden herleid tot het bestrijden van de criminaliteit alleen. Een groot aantal factoren draagt bij tot het gevoel van onveiligheid [mijn cursivering, V.S.] van onze medeburgers. Voor het bestrijden van de onveiligheid [mijn cursivering, V.S.] is er een efficiëntere werking nodig van het politie- en justitieapparaat (...).” (Federaal Veiligheids- en Detentieplan). Noot bij de geciteerde tekst: Er worden naast de ene aanwijzing in het overgenomen citaat ook nog verdere maatregelen voorgesteld voor de bestrijding van de onveiligheid.

in het beleid, met hieraan ook gekoppeld de vraag om ‘de burger’ en zijn ervaringen een grotere plaats te geven bij het uittekenen van het beleid.²⁹ Het mag duidelijk zijn dat straatcriminaliteit een bijzondere plaats heeft in het onveiligheidsdebat aangezien deze vorm van criminaliteit de burger het meeste raakt, en voor hem ook het meest zichtbaar is, meer dan dat dit het geval is voor pakweg witteboordcriminaliteit. De kritiek die Minister Verwilghen dan ook kreeg was dat hij criminaliteit verengde tot straatcriminaliteit (DM 22/09/1999).

Vanuit de vraag naar een centraler plaats voor de burger werd dan weer verwezen naar het vermeende taboe dat rustte op allochtone jongeren en delinquent gedrag: de burger voelt zich met zijn gevoel van onveiligheid niet serieus genomen door de politiek en de wetenschap. Bijgevolg diende het taboe te worden doorbroken.

Tegelijkertijd zien we bij deze focus op (on)veiligheid ook nog de associatie tussen de aanwezigheid van ‘migranten’ en onveiligheid ontstaan. Deze associatie wordt steeds meer gemaakt, politici en burgers maken zondermeer de overgang van uitspraken over onveiligheid naar uitspraken over migranten (Blommaert en Verschueren, 1998:65-71). Het thema ‘criminaliteit van allochtonen’ is een steeds groter deel is gaan uitmaken van het integratiedebat.³⁰ Ook Marion Van San linkt onveiligheidsgevoelens aan de aanwezigheid van allochtonen: *“Ik weet nu al dat volgend jaar, in de aanloop naar de verkiezingen, iedereen de mond vol zal hebben over het gevoel van onveiligheid, maar zolang de verkiezingen niet in aantocht zijn mag er niet gesproken worden over de achterstandspositie van de autochtonen in oude stadswijken. Uit mijn onderzoek is gebleken dat zij zich dag in dag uit gediscrimineerd voelen. Al was het maar omdat alle voorzieningen die voor de hele wijk waren bedoeld –speelpleinen, buurt- en jeugthuizen- gekoloniseerd worden door Marokkaanse jongeren. De autochtonen moeten de vrije tijd van hun kinderen 15 kilometer verderop proberen organiseren. Voor politici is dat misschien marginaal ongemak, voor de burgers is het een wezenlijke steen des aanstoots. In sommige straten zie je geen Belg meer lopen. Ik heb oude stadswijken bezocht en ik kan u zeggen dat het Vlaams Blok precies de taal spreekt van de autochtonen die daar wonen”* (Camps, 2002).

Hier wordt duidelijk dat perceptie en publieke opinie een heel grote rol spelen voor politiek en politici. De publieke opinie en haar verschillende opvattingen en ideeën over de maatschappij³¹ vormen een ‘feitelijkheid’ voor de politicus, daar zij leven bij de gratie van de ‘bevolking’ en de ‘meerderheid’. Wat een grote groep mensen deelt aan

²⁹ Een voorbeeld hiervan vinden we in een interview dat de krant De Morgen had met Minister Verwilghen. In zijn uiteenzetting over het concept veiligheid stelt hij dat: “Het beleid heeft nieuwe criminele verschijningsvormen zoals georganiseerde criminaliteit en stadscriminaliteit al te lang genegeerd. Zo heeft men de kiezer van zich vervreemd. Het leek wel alsof de burger die handtassendiefstallen zelf verzon. Hem werd telkens weer uitgelegd dat hij oog moest hebben voor de sociale context en dat er ook andere ernstige vormen van criminaliteit zijn. Dat zal allemaal wel, en die burger is zelfs bereid om dat aan te nemen, als zijn concrete probleem tenminste ook opgelost wordt. Mensen reageren vanuit een buikgevoel. Je mag niet raken aan het gezin van mensen of aan datgene waarvoor ze gewerkt hebben. Precies die essentiële punten worden bedreigd door die nieuwe criminaliteit. Dat maakt van veiligheid een erg persoonlijk, emotioneel thema” (DM 27/4/2002).

³⁰ Dit is een tendens die al langer aan de gang is dan de laatste paar jaren. In 1991 klaagde de Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie van de KULeuven dit al aan in een kritisch rapport over de Brusselse ‘migrantenrellen’ (0GJC, 1991).

³¹ ver een behandeling van de vraag wat publieke opinie is, hoe deze gevormd wordt en wanneer men van een publieke opinie kan spreken: zie Van Ginneken, 2001:35.

opvattingen over de organisatie en indeling van maatschappij en politiek wordt dus een feit. Als een grote hoeveelheid mensen meent dat allochtonen criminelere zijn en dat allochtonen onveiligheid en onveiligheidsgevoelens veroorzaken wordt dit een feit voor politici, zelfs als wetenschappelijk onderzoek een deel van deze opvattingen zou tegenspreken. Wat dus in de publieke opinie als een probleem wordt ervaren wordt dus ook een feit dat op de politieke agenda (kan) wordt geplaatst.³²

Dit verschil in gehanteerde maatstaven is één van de grootste kloven tussen beleid en wetenschap, en is ook mee verantwoordelijk voor het verschil in verwachtingen en inlossingen daarvan bij de twee partijen.

Wat de aanleiding tot onderzoek betreft kunnen we nog een onderscheid maken tussen de reden voor onderzoek en de vraag wanneer er nood is aan onderzoek als basis voor beleid. Wat betreft de reden tot onderzoek komen we terug bij de discussie over feiten versus perceptie, de rol van de burger bij het uittekenen van het beleid en het bepalen wat een maatschappelijk probleem is en de tendens tot ongevals- of incidentenpolitiek (Huyse, 2002, maar ook Marc Elchardus in zijn boek over de ‘dramademocratie’, 2002). Verder dienen we ons ook af te vragen hoe een bepaald thema tot een politiek probleem verwordt. Het mag duidelijk zijn dat ook hier weer de media een niet onaanzienlijke rol spelen. Ook wil ik nog opmerken dat één simpel incident aanleiding kan zijn tot het op gang komen van een politiek debat.³³ Er kan daarbij soms sprake zijn van ‘moral panic’, waarbij één specifieke gebeurtenis aanleiding is tot een morele paniek: een pessimistisch toekomstbeeld m.b.t. het vermeende ‘moreel verval’ van een bepaalde groep in de samenleving.³⁴ De media spelen hierin een grote rol, en zorgen er vaak voor dat het probleem in de perceptie van veel burgers veel groter is dan effectief het geval is. Zo bleek bijvoorbeeld uit onderzoek van Conny Vercaigne (1996) dat het niet zo’n vaart loopt met het probleemgedrag van jongeren die uitgaan in discotheken, en dat slechts een heel beperkte groep problematisch gedrag vertoonde en niet de gemiddelde discotheekganger, hoewel net dat beeld was ontstaan door de berichten over drugrazzia’s en weekendongevallen. De berichtgeving hierover was aanleiding tot een ‘moral panic’, en de overheid besliste om hard op te treden. Ze beschikte echter niet over objectieve informatie over het fenomeen ‘megadancing’ en bestelde dus een onderzoek en voerde ondertussen een repressief beleid met verkeerscontroles, razzia’s en sluiting van discotheken.

Andrea Rae doet een poging om te verklaren waarom de delinquentie van immigranten een politiek probleem is geworden (Brion, 2001:39-76). Uit het feit dat dit onderzoek besteld werd leidt hij af dat er sprake is van een politisering van het thema, en dat er een specifiek fundament aanwezig moet zijn om dit tot een politiek probleem te maken

³² Niet elke kwestie of opinie komt op de politieke agenda. Meer daarover bij Dewachter (2001), Van Ginneken (2001), Hisschemöller (1993). Voor een onderzoek naar agenda-setting in België: Walgrave S., De Winter L., Nuytemans M. (2005) (meer via <http://www.belspo.be/belspo/fedra/proj.asp?l=nl&COD=SO/03/024>).

³³ Denk bijvoorbeeld aan de op gezette tijden weerkerende migrantenrellen die steeds aanleiding zijn tot een discussie over de sociale en economische situatie waarin een grote groep migranten zich bevindt en de mogelijke redenen van frustratie bij een kleinere groep allochtone jongeren, denk aan de impact van de dioxinecrisis op het voedselveiligheidsdebat, of aan de impact van de Dutroux-affaire op het debat over gerecht, politie en politiek, het effect van het verkeersongeval op de Gasmeterlaan in Gent -waarbij twee jonge meisjes om het leven kwamen- op het verkeersveiligheidsdebat).

³⁴ Denk bijvoorbeeld aan de James Bulger-case in Engeland die de onschuld van jongere kinderen in twijfel trok en een heel debat op gang bracht over geweld en jonge kinderen (Boethius, 1995).

aangezien het thema een voorkeursbehandeling krijgt. Zo wijst hij er bijvoorbeeld op dat er geen onderzoek gebeurt naar andere problemen die sociaal, politiek en wettelijk ook belangrijk zijn. Fiscale fraude, corruptie en witteboordcriminaliteit wordt bijvoorbeeld zelden tot een politiek thema gemaakt.

Rea stelt dat er een proces van sociale en politieke constructie aan de gang is, een proces dat deze specifieke rationalisaties doet accepteren. Dit proces bestaat volgens hem in de opvatting dat immigranten³⁵ een aparte groep vormen en een aparte behandeling vereisen. Het basisidee bestaat volgens hem uit de ‘ongewenste vreemdeling’ die de politieke orde, het privé-bezit, de fysieke integriteit of de openbare orde (delinquentie) bedreigt. Rea gaat op zoek naar het ontstaan van het discours m.b.t. delinquentie van immigranten, en analyseert verder hoe deze relatie tot een politiek spel wordt (met politiek spel wordt bedoeld dat het een onderwerp wordt in de electorale politieke strijd³⁶). Feit is namelijk dat delinquentie niet altijd heeft bovengedreven in het dominante discours over immigratie. De context is volgens hem de economische crisis en grote werkloosheid, zoals die er was begin jaren ’70. Het ontstaan van raciale vooroordelen m.b.t. criminaliteit verklaart Rea o.b.v. De Tocqueville en Myrdal, die stellen dat, wanneer de culturele grenzen tussen beide groepen (autochtonen-immigranten) verminderen er een stijgende concurrentie is m.b.t. sociale positie, waardoor er raciale vooroordelen en discriminatie ontstaan.³⁷

2.2. *De keuze van de onderzoekster*

Een ander belangrijk element is de keuze van de onderzoekster: geen enkele Vlaamse onderzoeker werd geraadpleegd in verband met het op handen zijnde onderzoek, Minister Verwilghen zocht via zijn medewerkers contact met Marion Van San en gaf haar de opdracht het onderzoek uit te voeren. De keuze voor een Nederlandse onderzoekster kan worden uitgelegd als de keuze voor een meer onafhankelijk onderzoeker, maar de invalshoek die Van San hanteert bij haar onderzoek is ook van tel. In haar proefschrift verdedigde ze dat culturele factoren de overstap naar criminaliteit vergemakkelijkten. Deze focus op een culturele verklaringsfactor zorgde ervoor dat de uitbesteding van het onderzoek aan haar ook al bij voorbaat een aantal andere structurele verklaringspistes (zoals bijvoorbeeld socio-economische factoren, discriminatie, demografische factoren, etc.) uitsloot. Van San wijst andere verklaringen nogal categoriek af (Van San, 59-67), terwijl een aantal van deze factoren in vroeger Belgisch onderzoek wel enige verklaringswaarde bleken te hebben (Brion, 2001; Walgrave et al., 2000).

Het bestaan van een procedure vormt geen garantie dat ze (intern) gevolgd wordt. Bepaalde onderzoeken worden openbaar aanbesteed, waardoor iedere onderzoeker kan meedingen, terwijl de eigenlijke onderzoeker allang vast ligt en daar zelf ook van op de

³⁵ Hij heeft het over immigranten i.p.v. allochtonen omdat volgens hem de immigratie aan de basis ligt van het probleem dat ontstaat door delinquent gedrag van immigranten.

³⁶ Hij stelt dat het daarvoor ook noodzakelijk is dat de verschillende politieke partijen accepteren dat het thema politiek gebruikt kan worden.

³⁷ Hij baseert zich hiervoor op: De Tocqueville A. (1996), *De la démocratie en Amérique*, Laffont, Coll. ‘Bouquins’, Paris (première édition, 1835), en Myrdal G. (1994), *An American dilemma. The Negro problem and modern democracy*, Harper and Row, New York.

hoogte is.³⁸ De keuze voor de aanwerving van specifieke onderzoekers blijft nog steeds tot op bepaalde hoogte een politieke keuze, waardoor politieke of ideologische sympathieën en connecties een grote rol kunnen spelen. Verder kan ook afgunst een rol spelen, kan onderzoek steeds worden uitbesteed aan ‘onderzoekers die we kennen’, en kunnen onderzoekers of onderzoeksgroepen die een te kritische roep hebben systematisch uit de boot vallen.

2.3. De formulering van de onderzoeksvraag

Treffend in deze casus is de formulering van de onderzoeksvraag door de minister zelf: ‘het verband tussen etniciteit en criminaliteit’, waarbij hij refereert naar de oververtegenwoordiging van allochtonen in de gevangenisbevolking. Deze formulering is op zich niet onschuldig; het willen onderzoeken van het fenomeen allochtone jongerendelinquentie leidt niet automatisch tot de onderzoeksvraag naar het verband tussen etniciteit en criminaliteit. Hierbij worden alvast twee pijnpunten zichtbaar: het begrip ‘eticiteit’ wordt niet gedefinieerd en wordt gebruikt alsof er een ‘common-sense’-definitie van bestaat, anderzijds zien we ook een causaliteitsprobleem m.b.t. de relatie tussen etniciteit en criminaliteit. Brion wijst erop dat uit een oververtegenwoordiging van allochtonen onder de gevangenen (nuance: in verhouding met hun demografisch aantal) geen automatisch bewijs volgt van een relatie tussen etniciteit en criminaliteit (Brion, 2001:11-38). Ze maakt dan ook het onderscheid tussen de mathematische en de causale relatie (de idee dat de mathematische relatie maar door één oorzaak wordt verklaard, namelijk etniciteit). De idee van Minister Verwilghen bevatte volgens haar twee vooronderstellingen, namelijk dat deze oververtegenwoordiging veroorzaakt wordt door een ‘overcriminaliteit’, en twee, dat deze oververtegenwoordiging wordt veroorzaakt door etnische origine. Verder had ze ook kritiek op het feit dat Minister Verwilghen het reeds gedane onderzoek over deze overrepresentatie negeerde.

De eisen voor een causale relatie tussen etnische origine (als ze gedefinieerd wordt in termen van nationaliteit, wat eigenlijk ook al onjuist is) en detentie vereist dat nationaliteit een geldige indicator is van etnische origine, detentie dan weer een geldige indicator van criminaliteit of crimineel gedrag, en ten derde moet de associatie tussen de twee variabelen bewijzen dat ze om causale redenen aan elkaar gelinkt zijn. Aan geen van deze voorwaarden wordt voldaan. Nationaliteit is geen geldige indicator van etnische origine omdat enerzijds de actuele nationaliteit kan verschillen van de etnische origine, en anderzijds omdat nationaliteit de groep van origine, of het verschil in cultuur niet duidelijk maakt. Zo kan een Marokkaan bijvoorbeeld een Arabier of een Berber zijn. Nationaliteit en etniciteit zijn geen synoniemen, nationaliteit is datgene wat iemand verbindt met een staat, terwijl etniciteit de band is met een bepaalde etnie (*‘une entité de nature civisationnelle’*).

Detentie is dan weer geen geldige indicator van criminaliteit want de gevangenisbevolking vormt slechts een deel van de criminelen (voor een aantal misdrijven wordt er nooit een dader gevonden, of wordt de dader om bepaalde redenen niet bestraft). Daar-

³⁸ Ook dit was een thema dat terugkwam in de gesprekken die ik voerde met een aantal belangrijke actoren in deze casus.

naast ligt hier een onjuiste veronderstelling aan de basis, met name dat er een uniforme bestraffing zou zijn.

Bij de interpretatie van mathematische verbanden worden vaak fouten gemaakt m.b.t. causaliteit. Wanneer er de observatie is dat er een statistisch verband is tussen x en y , waarin x dan nog voorafgaat aan y ontstaat vaak de idee dat x y veroorzaakt. Niettemin kan de statistische relatie ook door andere variabelen bepaald worden, in dezen bijvoorbeeld doordat de groep allochtonen zich bijvoorbeeld in een positie van maatschappelijke kwetsbaarheid bevinden. Volgens Brion is er dan ook eerder nood aan een verklaring waarom bepaalde jongeren delinquent worden, én een verklaring voor de overrepresentatie van allochtonen in de gevangenis (i.p.v. een automatische link met etniciteit). Dit zijn twee totaal verschillende vragen.

Afgezien van de onduidelijke inhoud van etniciteit duidt deze formulering van de onderzoeksvraag op een versimpeling van het probleem, sluit ze een aantal andere mogelijke verklarende factoren (variabelen) uit, en er spreekt een specifieke visie op het probleem uit.³⁹

Hierbij wordt alvast een ander probleem duidelijk m.b.t. de relatie tussen overheid en wetenschap: wie formuleert de onderzoeksvraag en wie is er bij machte om een onderzoeksvraag te ontwerpen? Er grijpen duidelijk verschillende translaties plaats (van de bepaling van het onderzoeksthema naar de onderzoeksvraag, naar de vertaling van de onderzoeksconclusies naar beleidsaanbevelingen en –maatregelen; zie hiervoor ook het artikel van Martens verder in dit nummer). In dit geval spreekt Minister Verwilghen door de formulering van zijn onderzoeksvraag op zich al een bepaalde visie op het probleem uit.

2.4. *Politieke correctheid, taboe en het bestaand Belgisch onderzoek*

Wat ook vragen opwerpt is de manier waarop het bestaand Belgisch onderzoek werd behandeld. Er werd geen inventarisatie gemaakt van de reeds aanwezige onderzoeksresultaten van het onderzoek over delinquentie van allochtone jongeren, en geen enkele Belgische onderzoeker werd gecontacteerd.⁴⁰

Meer verontrustend is dat eerder onderzoek op het vlak van criminaliteit en allochtonen door de minister verdacht werd gemaakt door te suggereren dat het politiek correct was en dat er een taboe rustte op het onderwerp. Een achterliggend idee bij het bestellen van het onderzoek was dat het discours en wetenschappelijk onderzoek op dat vlak te politiek correct was, een verwijt dat meer en meer opduikt m.b.t. het minderhedendebat. Ook dat moet in vraag gesteld worden: is het onderwerp wel taboe, of is het eerder zo dat een aantal verklarende factoren voor het fenomeen niet geloofd worden en bijgevolg als politiek correct worden gecatalogiseerd? Voor Blommaert is het alleszins duidelijk, hij stelde in een opiniestuk als reactie op het controversiële stuk van Yves Desmet (cfr.

³⁹ Voor een behandeling van de vraag of men dit verband (ethisch gezien) mag onderzoeken verwijs ik naar Feys (1999).

⁴⁰ In het begin van haar boek gaat Van San heel summier (anderhalve pagina) in op enkele onderzoeken die werden gedaan, maar er is zeker geen inventarisering van het bestaande onderzoek gebeurd, en het merendeel handelt ook over Nederlands onderzoek.

infra.) (DM 02/05/2002): “Niets is in de laatste tien jaar zo weinig taboe geweest als de mogelijke criminele betrokkenheid van allochtonen. Het ware taboe, datgene, wat verketterd wordt als politieke correctheid, is spreken over de mechanismen waardoor er een relatie ontstaat tussen allochtonen en misdaad, daarbij de klemtoon leggend op het feit dat een deel van die problemen niet onmiddellijk oplosbaar is en dat je maatregelen moet nemen die veel verder en dieper gaan dan surveillancehelikopters of ruitertpatrouilles in de fijne winkelstraten onzer steden. Het ware taboe is racisme en discriminatie, en dat is wat je in ons land niet meer mag zeggen zonder voor ‘politiek correcte taboevormer’ uitgekreten te worden.”

Politieke correctheid is een term die in dit debat uit de monden van verschillende partijen (in de betekenis van betrokkenen) te horen was. Wie kritiek had op het onderzoeksthema, de onderzoeksvraag of -methode, of de uiteindelijke inhoud van het onderzoek was politiek correct, wie meende dat het thema te ongenueanceerd of te simplistisch werd behandeld ook. Van San gebruikte de term als reactie op kritiek op het onderzoeksthema, maar ook als reactie op de inhoudelijke kritieken die haar werk te verduren kreeg. Het is dan ook interessant om eens kort in te gaan op het gebruik van deze term in deze casus, en de context waarin ze als kritiek kan worden geïnterpreteerd.⁴¹

De begrippen politieke correctheid en taboe werden in dit debat door elkaar gebruikt. Er gingen in de periode van het onderzoek Van San stemmen op “om de politieke correctheid te beëindigen”. De criminaliteit van allochtonen zou te lang niet bij naam mogen genoemd zijn, de oververtegenwoordiging van allochtone jongeren in delinquentie zou omwille van politiek correcte redenen niet besproken zijn. We zien ook een verschuiving in de connotatie van het begrip ‘politieke correctheid’, een tendens die zich reeds langer manifesteert. Politieke correctheid krijgt meer en meer een negatieve connotatie (die niet direct volgt uit de definitie van het begrip), verwordt tot een verwijt en een kritiek op ‘linkse politiek’, meer specifiek daar waar het migrantenkwesties betreft. In de periode van onze casus zagen we bijvoorbeeld zowel Van San als Minister Verwilghen stellen dat vele politici en sociaalwetenschappers de ‘feiten’ (bedoeld wordt de oververtegenwoordiging van allochtonen in de criminaliteit) niet wilden zien, dat ze niet willen luisteren naar de ervaringen van de burger, dat ze wereldvreemd zijn en dat ze ‘excuses’ verzinnen voor de delinquentie van allochtonen (denk aan achterstelling, uitsluiting, etc.). Verder werd politieke correctheid in deze context ook een kritiek op ‘de aantasting van de vrije meningsuiting’ (‘allochtonen zijn criminel’ e.d.), het verzwijgen van feiten, het ontkennen van een bestaande situatie. Deze tendens is ook gekoppeld aan de neiging om linkse politiek en ‘linkse onderzoekers’ de schuld te geven van wat er mis gaat op het gebied van migrantenthema’s (wat overigens perfect naar voren kwam in het vernieuwde debat omtrent het integratiebeleid dat aanving na de kwestie Voorhamme). Van San gaat verder mee in de tendens om links verantwoordelijk te houden, en ook in het verwijt aan de politiek dat ze niet genoeg naar de burger luistert. Zo zei ze bijvoorbeeld dat: “*het alternatief voor de onvrede niet van de linkse veganis-*

⁴¹ Met politieke correctheid wordt bedoeld: “De ideologie of visie waarin respect voor de wensen van groepen zoals etnische minderheden, homofielen, vrouwen en gehandicapten alsmede het verdedigen van hun sociaal-economische en culturele belangen centraal staat” (Shadid-Van Koningsveld, 1999). Voor een uitgebreider bespreking van de term, haar ontstaansgeschiedenis, toepassingen e.d. verwijs ik graag naar ‘Politieke correctheid, beeldvorming en interculturele communicatie’ van Shadid & Van Koningsveld (1999). In deze casus lijkt de term ‘politiek correct’ eerder te worden gebruikt om aan te geven dat men bestaande taboes niet wil doorbreken, en dat het durven doorbreken als ‘politiek incorrect’ wordt aanzien.

ten komt” (Camps, 2002). Verschuieren bekritiseerde deze zogenaamde taboedoorbreking en koppelde ze aan een kritiek m.b.t. electorale recuperatie. Hij formuleert het als volgt “(...) *Dat in het hele debat wetenschap, bewust of onbewust, hoofdzakelijk fungeert als schaamlapje om initiatieven voor electorale winst de schijn van taboedoorbrekende waarheidslievendheid te geven*” (Verschuieren, 2000:167). En even verder: “*Waarheid wordt gereduceerd tot een democratisch samenspel van opinies, waarbij stellingen en conclusies moeten overeenkomen met de denkwereld van de grootst mogelijke doorsnee van het publiek dat men tracht te bereiken*” (Ibid.:18).

Tegelijk zagen we ook dat het meer aanvaardbaar werd om ongenueanceerde, veralgemenende uitspraken te doen over ‘allochtonen in het algemeen’. We zagen dit geïllustreerd in de zaak Voorhamme (de SP-A-politicus die stelde dat dé migrantencultuur elke integratie in de weg stond, DM 30/09/2002), maar ook in het opiniestuk van Yves Desmet (‘*Over kutmarokaantjes en hondedrollen*’, DM 24/04/2002), en op buitenlands niveau in de retoriek van wijlen Pim Fortuyn. Ook Bart Somers, burgemeester van Mechelen illustreerde dit in zijn boek ‘Iedereen burgemeester’ (2003), waarin hij zaken stelde zoals “*Ze weten niet dat je een waterkraan ook weer moet toedraaien of dat een bad niet dient om er konijnen in te houden*” (Ibid.:16), over een Romafamilie.

Er is geen eensgezindheid over het bestaan van een taboe m.b.t. allochtone jongeren en criminaliteit, noch over het politiek correct zijn (in negatieve zin) van het bestaande onderzoek. Het leek bij momenten echter wel alsof er een ander taboe was m.b.t. het onderzoek. Minister Verwilghen veegde namelijk alle kritiek op het onderzoeksvoorstel van tafel. Kritiek op het onderzoeksthema en de onderzoeksvraag werden afgedaan als onwil om het thema te bestuderen. Verder mochten de uitgangspunten van het onderzoek niet in vraag gesteld worden, en was wie kritiek had op het onderzoeksvoorstel politiek correct (Brion, 2001:15). Minister Verwilghen zag geen enkele reden waarom de onderzoeksvraag ‘wat is het verband tussen etniciteit en criminaliteit’ niet zou mogen, of een verkeerde aanpak van het thema zou betekenen. Op dit vlak is er een gelijkenis met de reactie van Van San naderhand, die elke inhoudelijke kritiek op haar onderzoek afdeed als zijnde voortkomend uit politieke correctheid.

In deze discussie lijkt het argument van ‘het taboe doorbreken’ dan ook eerder neer te komen op veralgemeningen, ongenueanceerdheid, en het naar voren brengen van niet te moeilijke en populistische opvattingen m.b.t. allochtonen. Politieke correctheid lijkt in dit debat ook eerder gelijk te staan aan niet willen veralgemenen, aan nuanceren en kaderen van de thematiek en aan het waarde hechten aan verklaringen waarin ook sociaalstructurele oorzaken een plaats vinden.

3. De maatschappelijke impact van sociaal-wetenschappelijk onderzoek

Reeds eerder in dit artikel bleek dat het onderzoek ‘Van San’ het publiek en politieke discours over allochtone jongeren weinig goed heeft gedaan en eerder aanleiding was tot verdere stigmatisering.

Het inschatten van de impact die bepaalde onderzoeksresultaten op maatschappelijk vlak kunnen hebben blijft een moeilijke oefening voor de overheid. In deze zaak is vooral de schrik dat studies koren op de molen van extreem-rechts zullen zijn van be-

lang. Onderzoek wordt soms geheimgehouden, soms weigert men bepaalde onderzoeksresultaten te publiceren. Bepaalde rapporten worden niet openbaar gemaakt omdat de kans op stigmatisering van bepaalde bevolkingsgroepen bestaat, omdat ze bepaalde discourswijzigingen zouden kunnen veroorzaken of bepaalde politieke partijen in de kaart zouden spelen. Het is echter moeilijk op voorhand in te schatten wat de gevolgen van de vrijgave van onderzoeksresultaten gaan zijn. De idee dat het rapport geheimgehouden werd werkte in het geval Van San niet in het voordeel van het debat en voedde eerder de idee van het taboe op het onderwerp criminaliteit en allochtone jongeren, dat er zaken werden weggestopt en onbespreekbaar werden gemaakt. Dit zagen we bijvoorbeeld in Antwerpen waar de resultaten van een studie van de Universiteit Antwerpen naar daderprofielen drie jaar geheimgehouden werden uit angst voor politiek recuperatie door extreem-rechts (Van Scharen, 2003). Uit deze studie kwam namelijk naar voren dat bepaalde groepen een hoger aandeel hadden in bepaalde vormen van delicten. Op het moment dat het rapport af was waren de verkiezingen vlakbij. Gevreesd werd dat dit onderzoek (dat vooral ruwe analyses bevatte) zou worden misbruikt door het Vlaams Belang. Bijgevolg werd beslist de resultaten niet publiek te maken.⁴² Een soortgelijk iets zagen we gebeuren in Nederland waar de Groningse burgemeester een onderzoek bestelde naar de criminaliteit van asielzoekers, er wel uitspraken over deed maar weigerde het rapport vrij te geven (de zogenaamde ‘affaire Wallage’).⁴³ Soms blijkt ook dat beleidsmakers niet blij zijn met de uitkomsten van onderzoek omdat het niet past in het beleid dat ze uitstippelden, wat ervoor zorgt dat het onderzoek in de kast verdwijnt.⁴⁴

De vraag is ook in hoeverre politici, onderzoekers en beleidsmakers kunnen anticiperen op de effecten van een studie. Het Vlaams Belang recupereert elk feit dat in haar kraam past en laat niet na onderzoekscitaten of -bevindingen uit haar context te lichten. Dit niet-publiek maken blijkt in de praktijk vaak olie op het vuur van partijen als het Vlaams Belang. Geheimhouding doet veelal meer verdachtmakingen ontstaan en een open debatcultuur is in die zin interessanter en mogelijk eerlijker.

Verder dient er ook op te worden gewezen dat heel veel onderzoek uiteindelijk ongebruikt en onbekend blijft, zelfs wanneer het een ‘besteld’ onderzoek betreft. Dit wordt deels ook veroorzaakt door het beperkt aantal lezers dat door wetenschappelijke studies bereikt wordt. We zien hierbij een belangrijke verantwoordelijkheid van de media, die vaak ruchtbaarheid geeft aan het ene onderzoek (denk aan de casus Van San) en niet aan het andere. Dit leidt er voor sociale wetenschappers toe dat ze soms als het ware verplicht worden hun werk ‘te verkopen’ en via interviews en persberichten bekendheid te geven aan hun onderzoeken. In de casus Van San zien we bijvoorbeeld dat haar rapport

⁴² Deze studie, onder leiding van Prof. Erik Van Hove, resulteerde in het rapport ‘Algemene daderprofielanalyse’.

⁴³ Uiteindelijk werd in de Tweede Kamer beslist tot vrijgave van het rapport, maar wie een kopie opvraagt merkt dat zeker drievierde van de passages met vilstift onleesbaar zijn gemaakt.

⁴⁴ Een voorbeeld daarvan zagen we in de reactie van Hebberecht en Foblets die in hun onderzoek aangaven dat het buurtvaderproject (vaders van allochtone jongeren lopen rond in hun wijk en spreken de jongeren aan op hun gedrag, in de idee dat deze mensen een grote autoriteit hebben bij allochtone jongeren) niet werkt (DM 15/09/2004). In Beringen werd net onder Minister Byttebier (die Mieke Vogels opvolgde bij het Ministerie van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen) een nieuw buurtvaderproject gelanceerd. De Minister zou niet blij geweest zijn met de resultaten van de onderzoeken, die een maand voor de verkiezingen werden afgerond, en zou via een uitgekende mediastrategie de resultaten uit de aandacht willen houden hebben.

door de hele commotie heel wat meer media-aandacht heeft gekregen dan het onderzoek van de groepen van Walgrave en Kesteloot waardoor Van San nu meermaals in Vlaamse debatten mee naar voren wordt geschoven als expert m.b.t. zowel jeugd delinquentie als in het breder debat rond integratie.⁴⁵

4. De impact van sociaal-wetenschappelijk onderzoek op beleid

Beleid en de overheid kennen een andere organisatie dan de sociale wetenschappen. Het beleid is grotendeels afhankelijk van en gebonden aan een regeerperiode, die in de weg kan staan van de continuïteit van zowel het beleid zelf als het gefinancierde onderzoek, zijn thema's en onderzoekers. Deze tijdsbeperking laat zich ook merken in de termijnen die voorop worden gesteld voor onderzoek dat door de overheid wordt gefinancierd, waardoor onderzoeken waarvoor meerdere jaren nodig zijn het moeilijk hebben om aan het nodige geld te geraken. We zien dan ook vooral één en tweejarige onderzoeken in het besteld onderzoek, wat één van de grote frustraties is bij vele sociale wetenschappers. Dit heeft ook gevolgen m.b.t. de kwaliteit van de onderzoeken. Problematisch wordt het zeker wanneer we vaststellen dat politiek meer en meer verwordt tot een incidentenpolitiek en tot een snelle reactie op 'paniek' bij de bevolking, of zoals Huyse terecht opmerkt, de beleidshorizont is sterk ingekort: "*De kortstondige gebeurtenis haalt het op de trend, de particuliere situatie op de dieperliggende structuur*" (Huyse, 2002:29). Snacken et al. wezen met betrekking tot het veiligheidsdiscours ook op deze tendens: "*Het is ontegensprekelijk zo dat het penale beleid van de laatste jaren veelal tot stand gekomen is vanuit een sterke druk vanwege de buitenwacht en dat dit leidde tot incidentenpolitiek. De druk van extreem rechts, die deze thema's op een populistische manier bespeelt is hieraan niet vreemd.*" (Snacken et al., 2001, samenvatting:5).

Sociaal wetenschappelijk onderzoek en de wetenschapsinstututen hebben een afhankelijkheidsrelatie ten aanzien van de overheid, aangezien ze een groot deel van hun geld bij de overheid dienen te halen. De onzekerheid m.b.t. financiering laat zich ook voelen bij onderzoeken waaruit suggesties voor verder onderzoek voortkomen. Zelden zien de onderzoekers geld vrijgemaakt worden voor dit verdere onderzoek, en na de afronding van het betreffende onderzoek kunnen ze niet automatisch verder werken aan dat onderzoek omdat daarvoor eerst financiële hulpbronnen dienen te worden aangeboord, wat vaak pas lukt *nadat* het onderzoek verschenen is. Daarnaast worden veel onderzoeken uitgevoerd door onderzoeksgroepen, en moeten deze groepen verzekerd zijn van geld om verder onderzoek te kunnen doen en hun onderzoekers te betalen. Bijgevolg zien we vaak dat deze onderzoeksgroepen na het afwerken van een onderzoek beginnen aan een nieuw onderzoek waarvoor ze reeds middelen hebben kunnen verwerven, waardoor suggesties voor verder onderzoek vaak ook niet meer

⁴⁵ Ik verwijs hiermee naar het grote radio 1-debat op 9 december 2002 in Leuven met als thema 'Inburgering – hoe en hoever?', waar zij zetelde naast Karel De Gucht (VLD), Filip Dewinter (Vlaams Blok), Tarik Fraihi (Federatie van Marokkaanse Democratische Organisaties), Ching Lin Pang (Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Kuleuven), Eric Van Rompuy (CVP, thans CD&V), Mieke Vogels (Agalev) en Robert Voorhamme (SP.a)

kunnen en worden onderzocht en voor altijd in de kast blijven liggen. Verder zorgt deze financiële afhankelijkheid er ook voor dat de opdrachtgever een vinger in de pap heeft wat de onderwerpskeuze betreft, waardoor minder beleidsgericht onderzoek of onderwerpen uit de boot dreigen te vallen.

Een ander belangrijk punt is de grote onbepaaldheid en onzekerheid binnen de sociale wetenschappen, en het gebrek aan consensus over een aantal themata. De sociale werkelijkheid bevindt zich niet in een labo of vacuüm en laat zich bijgevolg ook moeilijker onderzoeken. Sociale fenomenen zijn een samenloop van verschillende factoren die niet altijd eenvoudig kunnen worden geverifieerd, opgespoord of uiteengelegd. We zien dit bijvoorbeeld in het veiligheidsdebat waar de publieke opinie een belangrijke rol in speelt, maar waar nog steeds niet duidelijk is hoe deze publieke opinie gevormd wordt, hoeveel mensen er nodig zijn om over een publieke opinie te kunnen spreken (Van Ginneken, 2001:35), welke factoren allemaal een rol spelen bij het ontstaan van een onveiligheidsgevoel, wat dit gevoel nu precies inhoudt, wat feitelijk en wat perceptie is, in welke mate bepaalde ‘feiten’ een eigen leven gaan leiden, etc.. In dit veiligheidsdebat komen groepsfactoren aan bod, maar ook individueel-psychologische processen m.b.t. perceptie, attitude- en opinievorming, sociaal-geografische factoren, etc.. Ieder paradigma of discipline bekijkt en benadert een probleem vanuit bhaar specifieke invalshoek, waardoor ook de uiteindelijke resultaten van het onderzoek ver uit elkaar kunnen komen te liggen. Komt daar nog bij dat ieder individu op zijn manier betekenis geeft aan de sociale wereld rondom hem, en er bepaalde opinies op nahoudt. Dit speelt ook een rol voor onderzoekers in de sociale wetenschappen, die ook niet neutraal staan ten opzichte van de wereld rondom hen, en die in beleidsaanbevelingen vaak (al dan niet gewild) ook hun persoonlijke opinie reflecteren, net zoals dat het geval is bij de politieke beslissingsmakers. Voor een beleidsmaker is deze verscheidenheid, onzekerheid en het gebrek aan consensus bijzonder moeilijk te interpreteren in functie van beleidsmaatregelen.

We wezen daarnet al op de rol van de media in het geven van ruchtbaarheid aan onderzoeken. Ministers en hun kabinetten blijken zich in de praktijk vaak op knipselmappen met persberichten over wetenschappelijk onderzoek te baseren, al was het maar omdat het hen en hun medewerkers aan de tijd ontbreekt om wetenschappelijke studies zelf te lezen. Dit maakt dan ook dat een onderzoek dat in de media verschijnt veel meer kans maakt om politiek te worden opgepikt. Een mooi voorbeeld hiervan zagen we in het antwoord van Minister Verwilghen op vragen in De Kamer m.b.t. het rapport van de onderzoeksgroepen van Walgrave en Kesteloot. Hij stelde het rapport enkel uit de knipselmap te kennen, en wees er ook op dat het onderzoek niet besteld was⁴⁶ door het Ministerie van Justitie maar door het Ministerie van Wetenschapbeleid.

Daarnaast is ook de ontvankelijkheid van zowel overheid als burger van belang opdat de resultaten van een onderzoek zouden *kunnen* worden gebruikt. Politici zullen veel moeite ondervinden om een beleidsmaatregel door te drukken die niet gedragen wordt door een aanzienlijk deel van de bevolking. Niettemin kan sociaal wetenschappelijk onderzoek ook een vernieuwende functie hebben voor beleid, en een grotere ‘aannemelijkheid’ en draagvlak verlenen aan een bepaalde maatregel (Patterson & Redding, 1996).

⁴⁶ Nuance: het betrof geen besteld maar wel een DWTC-gefinancierd onderzoek.

Een niet onbelangrijk probleem betreft de vertaling van sociaal wetenschappelijk onderzoek naar beleid. Daarmee werd al gewezen op de complexiteit van de sociale werkelijkheid, onzekerheid, paradigma's en het gebrek aan consensus. Daarnaast is wetenschappelijk onderzoek nog steeds theoretisch. Het vertalen van deze theorie naar de praktijk en het omzetten van de nuances, twijfels en onzekerheden naar beleidsmaatregelen is geen sinecure. Verder zijn er ook verschillende manieren om een wetenschappelijk onderzoek te vertalen. In de praktijk zien we echter vaak dat slechts een klein aantal punten van een sociaal wetenschappelijk onderzoek beleidsmatig worden opgepikt, waarbij ze worden losgemaakt van de totale context van het onderzoek.

Een ander gevaar bij de vertaling van sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar beleidsmaatregelen schuilt in het feit dat ieder onderzoek vertrekt vanuit een bepaalde invalshoek, een bepaalde visie op het probleem en hoe het dient te worden aangepakt. Sociaal-wetenschappelijk onderzoek is met ander woorden niet waardenvrij (Hewa, 1993). In de vertaling van onderzoek kan ook het paradigma van waaruit het onderzoek vertrekt worden overgenomen. Jan Rath schreef hierover het boek 'Minorisering, de sociale constructie van etnische minderheden', waarbij hij vertrekt vanuit de vaststelling dat de situatie van etnische minderheden, ondanks alle investeringen in beleid gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek, er net op achteruit gegaan is (Rath, 1991).⁴⁷ Rath ziet de oorzaak daarvan in het 'minderhedenparadigma' in het wetenschappelijk onderzoek ten aanzien van minderheden, dat ook in de politiek aanwezig is, maar niet overeen lijkt te komen met de werkelijkheid. Dit paradigma bestaat er volgens Rath in dat het bestaan van etnische minderheden als vanzelfsprekend wordt gezien, en dat etniciteit één van de belangrijkste sociale scheidslijnen vormt. De positie van minderheden kan worden verbeterd door integratie of assimilatie. Daarnaast geloven deze sociaalwetenschappers volgens Rath ook dat sociale processen positief kunnen worden beïnvloed door tussenkomsten van buitenaf, waarmee vooral bedoeld wordt op de staat, maar ook op de sociale wetenschappen. Rath ziet dit als een soort 'social engineering', en meent dat sociale wetenschappers zich binnen dit veld teveel laten leiden door het politiek-ideologische 'framework' van de overheid, waardoor ze menen dat het belangrijkste doel van sociaal wetenschappelijk onderzoek het bijdragen tot sociale veranderingen is, in plaats van de sociologische theorieën verder te ontwikkelen en uit te diepen. Bij de vertaling van wetenschappelijk onderzoek naar beleidsmaatregelen wordt dit paradigma echter 'meegenomen', wat volgens Rath één van de belangrijkste oorzaken is voor het feit dat de situatie van etnische minderheden er niet op vooruitgaat.

Eén van de reacties om deze zogenaamde 'subjectiviteit' en twijfel tegen te gaan is het focussen op kwantitatief onderzoek, op cijfers en statistiek. De achterliggende idee daarbij is dat cijfers niet liegen en een objectiever beeld van de werkelijkheid kunnen geven dan kwalitatief onderzoek. *"De meeste mensen hebben een heilig ontzag voor dergelijke 'exacte' gegevens, hebben geen inzicht in hoe ze tot stand komen, en nemen ze voor zoete koek aan"* (Van Ginneken, 2001:70-71). Statistische categorieën hebben echter ook een subjectieve component: *"Statistieken impliceren bijvoorbeeld altijd bepaalde categorisering. Maar de gekozen grenzen tussen categorieën zijn vaak arbitrair, en kunnen heel goed verschoven worden"* (Ibid.). Daarnaast zegt het aantonen van

⁴⁷ Het boek is nadien ook fel bekritiseerd geweest. Volgens sommigen zou Rath zomaar over een aantal zaken zijn heen gestapt om zijn punt te bewijzen. Het is echter onmogelijk om daar binnen deze context op in te gaan.

een verband niks over de oorzaak van het verband, en kan er met statistiek ook ‘gelogen’ worden. Beleidsmakers zouden de statistische categorieën ook al te vaak als objectief opvatten (Popkewitz & Lindblad, 2000).

In de casus Van San zagen we ook dat de cijfergegevens die uit haar rapport naar voor kwamen vlotjes en zonder omkadering werden overgenomen door pers en politiek, meer dan dat met het kwantitatieve deel het geval was. Cijfers geven namelijk een ‘grotere waarheid’ en geloofwaardigheid aan een (al dan niet wetenschappelijke) uitspraak. De media nemen graag eenvoudige grafieken over ter illustratie van een wetenschappelijk onderzoek. Met betrekking tot het rapport Van San is in de pers heel weinig gerept over de mankementen van de kwantitatieve studie, wel zagen we koppen opduiken zoals ‘Eén op de vier Oost-Europese jongens van misdrijf verdacht’ (DS 12/11/2001).

Nog van belang is de vraag of onderzoek als basis voor een beleid automatisch een garantie vormt voor een goed beleid, en wat de specifieke impact van sociaal-wetenschappelijk onderzoek is op het beleid, zowel op korte als op lange termijn.

Nog een laatste punt betreft de verantwoordelijkheid van de overheid m.b.t. het bepalen van het beleid. Door de tendens om meer en meer experten te gaan raadplegen bij de uittekening van het beleid wint de expert aan macht en vermindert de verantwoordelijkheid van de beleidsmaker. Expertise kan op die manier een alibi gaan vormen voor het gevoerde beleid waardoor de aansprakelijkheid van de effectieve beleidsmaker vermindert. Zo zien we bijvoorbeeld dat aan verschillende universiteiten onderzoeksgroepen louter nog werken aan beleidsondersteunend en beleidsvoorbereidend onderzoek en dat daarin onderzoekers meedraaien die hun functie van universitair onderzoeker ook nog combineren met een functie bij de overheid (als adviseur, als coördinator voor de wetenschappelijke studies die een bepaald kabinet uitgevoerd wil zien, etc.). In principe is nog steeds de politicus verantwoordelijk voor het beleid, maar we zien hier ook een vraag m.b.t. de beroepsethiek van wetenschappers opduiken, met name hoever je gaat in je medeverantwoordelijkheid voor het beleid en in je beleidsaanbevelingen. Hieraan kan de vraag worden gekoppeld of een wetenschapper beleidsaanbevelingen moet doen of verplicht kan worden om deze te doen als zijn of haar onderzoek door de overheid werd gefinancierd.

5. Conclusie

De macht van de publieke opinie neemt toe en er wordt op politiek en beleidsniveau ook meer aandacht aan gegeven. Bestaande samenlevingsproblemen worden ook meer en meer gepolariseerd. Het rapport ‘Van San’ heeft wetenschappelijk niks nieuws gebracht en kampt met vele methodologische fouten. Media en de politiek hebben het rapport ook gerecupereerd, waardoor ook het algemene integratiedebat werd verengd. Deze casus toont welk wankel evenwicht er is tussen beleid en wetenschap. Het overmatig beklemtonen van de delinquentie van allochtone jongeren doet het debat geen goed en werkt eerder verdere stigmatisering in de hand in plaats van de bestaande samenlevingsproblemen aan te pakken. Voor een degelijk gefundeerd beleid dient mijns inziens de bestaande expertise kritisch en doordacht bestudeerd te worden en dient er naar de dagelijkse effectieve praktijk te worden gekeken, waarbij ook praktijkdeskundigen die-

nen te worden geraadpleegd. Wetenschappers, beleidsmakers en politici dienen zich te hoeden voor een al te tendentius discours. Het ontkennen van bestaande problemen is zinloos en leidt enkel tot polarisering, maar het al te zeer focussen op de perceptie (al dan niet om electorale redenen) i.p.v. de effectieve feiten is even gevaarlijk. Politici, beleidsmakers en wetenschappers moeten zich hoeden voor een al dan niet onbedoeld tendentius discours. Het is mijns inziens zinloos steeds nieuwe onderzoeken te bestellen als de bestaande literatuur niet wordt geraadpleegd en in de kast verdwijnt. Verder dienen zowel beleidsmakers als wetenschappers stil te staan bij de mogelijke effecten van wetenschappelijk onderzoek naar dergelijke gevoelige thema's, al kunnen ze niet altijd volledig verantwoordelijk gehouden worden voor de uiteindelijke impact die studies hebben en eventueel misbruik ervan. In die zin is het dan ook steeds van belang de context waarin onderzoeken plaatsvinden te analyseren, en dient men na te gaan wat op lange termijn een effectief beleid kan zijn.

LITERATUUR

- ALBAECK E. (1995), Between knowledge and power: utilization of social science in public policy making, *Policy sciences*, 28, 79-100
- BALI F. (2000), Daders of slachtoffers?, *De Morgen*, 13 januari
- BLOMMAERT J. (2000), *Ik stel vast, politiek taalgebruik, politieke vernieuwing en verrechtiging*, EPO, Berchem (ook te vinden op: <http://www.flwi.rug.ac.be/cie/jblommaert>)
- BLOMMAERT J. (2000), Veiligheid en zijn broertjes: over de ideologie van veiligheid en migratie, *Vlaams Marxistisch Tijdschrift*, 34/1
- BLOMMAERT J. (2002), Politieke correctheid en de echte vijand van links, reactie van op het eerder verschenen opiniestuk van Y. Desmet, *De Morgen*, 2 mei
- BLOMMAERT J., VERSCHUEREN J. (1992), *Het Belgische migrantendebat, de pragmatiek van de abnormalisering*, IprA, Antwerpen
- BLOMMAERT J., VERSCHUEREN J. (1998), *Debating diversity: analysing the discourse of tolerance*, Routledge, London and New York
- BOETHIUS U. (1995), Youth, the media and moral panics, in FORNAS J., BOLIN G., *Youth culture in late modernity*, Sage Publications, Cambridge, 39-57
- BRANS et al. (2004), *Onderzoek en beleid: de gevalstudie van immigratie in België*, série science et société, Academia Press, Gent
- BRINCKMAN B. (2001), Verwilghen geeft rapport Van San vrij, *De Standaard*, 12 november
- BRION F. (2001), Immigration, crime et discrimination. Du doute méthodique au doute radical, in BRION F. (ed.), (2001), *Mon délit? Mon origine. Criminalité et criminalisation de l'immigration*, De Boeck Universiteit, Brussel, 11-38

- BRION F. (ed.) (2001), *Mon délit? Mon origine. Criminalité et criminalisation de l'immigration*, De Boeck Universiteit, Brussel
- BULMER M. (1987), *Social science research and government: comparative essays on Britain and the United States*, Cambridge University Press, Cambridge
- BULMER M. et al. (1986), *Social science and social policy*, (Social science and policy, 12, Allen & Unwin), London
- CAMPS H. (2002), Ik werd als tweede Filip Dewinter neergezet, interview met Marion Van San, getergd criminoloog, *Elsevier*, 1 juni, 38-40
- CAPLAN N. (1979), The use of social science knowledge in policy decisions at the national level, in: OECD, *Social science policy*, United States case studies, Paris
- COCHEZ T. (1999), Migranten vaker de klos. Verband criminaliteit en migranten nu al onderzocht, *De Morgen*, 10 december
- COCHEZ T. (2002), In België hanteert men te snel het etiket racistisch, Marion Van San verdedigt doelgerichte harde aanpak van etnische groepen, *De Morgen*, 31 oktober
- COCHEZ T. (2002), Minister wil vervolg onderzoek-Van San, maar niet door Marion Van San, nieuw onderzoek moet concrete aanbevelingen voor beleid opleveren, *De Morgen*, 11 december
- COCHEZ T. (2002), We zullen het veiligheidsthema niet meer loslaten, interview met Brice De Ruyver, *De Morgen*, 27 mei
- DALA N. (2000), Marion van San weigert verband te leggen tussen allochtonen en criminaliteit, interview, onderzoekster van Verwilghen ervaart tegenkantingen bij migrantenstudie, *De Standaard*, 7 april
- DE FOER S. (2001), Van San komt zich verdedigen, onderzoekster wil vermijden dat politici haar werk vertekenen, *De Standaard*, 28 november
- DE FOER S. (2001), Bespreking onderzoek Van San belooft vuurwerk, temperamentvolle onderzoekster wil haar rapport niet in de grond laten boren, *De Standaard*, 28 november
- DE FOER S. (2001), Koudwatervrees over studie allochtone criminaliteit, rapport van criminologe Van San is al tien maanden klaar, *De Standaard*, 30 oktober
- DE FOER S. (2001), Taboe allochtone criminaliteit sneuvelt, zelfs Agalev wil doorwerken op rapport Van San, *De Standaard*, 29 november
- DE FOER S. (2001), Van San in een notendop, *De Standaard*, 29 november
- DE FOER S., VANDERSMISSEN M. (2001), Vraag van de week: mag je de allochtone criminaliteit meten?, *De Standaard*, 17 november
- DE GRAAF A. (1999), Het startschot is gegeven, *De Morgen*, 11 september
- DE GRAAF A. & DE ZUTTER J. (2001), Rapport allochtone jeugdmisdaad op lange baan, *De Morgen*, 27 oktober

- DE MOOR F. (1999), Onderzoek in het labyrint. Het plan van minister van Justitie Verwilghen om de relatie tussen allochtone jongeren en jeugdcriminaliteit te laten onderzoeken, wordt op veel scepsis onthaald in de academische wereld, *Knack*, 22 september, 21-24
- DE RUYVER B. (2002), Lezersbrief als reactie op het interview met Van San in *Knack* 10 juli 2002, *De Morgen*, 12 juni
- DE ZUTTER J. (2001), Onderzoek allochtone jeugdcriminaliteit moet breder. Centrum-directeur Johan Leman pleit voor verderzetting van het onderzoek Van San, *De Morgen*, 14 november
- DE ZUTTER J. (2001), Onderzoekster wil omstrede onderzoek niet in parlement toelichten, *De Morgen*, 12 november
- DE ZUTTER J. (2001), Niet enkel bange blanke mannen, ook bange Belgische Marokkanen, *De Morgen*, 12 november
- DE ZUTTER J. (2001), Nee ik ga niet meer naar het parlement, gesprek met sociologe Marion Van San over haar omstrede rapport inzake allochtone jeugdcriminaliteit, *De Morgen*, 12 november
- DE VOS P. (2002), Die bloedmooie Chileense laat u groeten, meneer de hoofdredacteur, *De Morgen*, 2 mei
- DE VOS P. (2002), Rechts populisme en het radicale centrum, *De Morgen*, 23 april
- DECOO S. (2002), Dit was puur hooliganisme, geen politiek geweld, interview met Mohamed Chakkar naar aanleiding van rellen in het Antwerpse en het migrantenstremrecht, *De Morgen*, 8 april
- DESMET Y. (2002), Over kut-Marokkaantjes, hondendrollen en Jean-Marie Le Pen, *De Morgen*, 24 april
- DEWACHTER W. (2001), *De mythe van de parlementaire democratie. Een Belgische analyse*, Acco, Leuven
- DRENTH P.J.D. (1994), Scientific and social responsibility: a dilemma for the psychologist as a scientist?, *European work and organisational psychologist*, 1, 3-13
- DRENTH P.J.D. (1999), *Prometheus geketend: grenzen aan de gedragswetenschap*, VU Uitgeverij, Amsterdam
- DRENTH P.J.D. (2000), De relevantie van de psychologie, in: KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN (2000), *Sociale wetenschappen en beleid: spannende verhoudingen*, Lustrumconferentie SWR 1959-1999, Koninklijke Nederlandse Akademie Van Wetenschappen, Amsterdam, 45-58
- DRENTH P.J.D., FENSTADT J.E. & SCHIERECK J.D. (eds.) (1999), *European science and scientists between freedom and responsibility*, Office for official publications of the European communities, Luxembourg

- DYER (1987), The role of social science in policy-making, PhD University of Ashton in Birmingham, UK: *Dissertation Abstracts International*, C., vol. 48, no. 3, fall, 480
- EECKHOUT B. (1999), Verwilghen plaatst alloctonenonderzoek binnen regeerakkoord, *De Morgen*, 15 september
- EECKHOUT B. (2002), Ik speel het spel mee, maar op mijn condities, interview met Marc Verwilghen, *De Morgen*, 27 april
- EECKHOUT B. (2002), Regering wil migrantenstemrecht in de koelkast, *De Morgen*, 18 januari
- EECKHOUT B. (2003), Koken met de bastaardzoon van Steve. Ook Bart Somers schrijft zijn boek: 'Iedereen burgemeester', *De Morgen*, 25 maart
- ELCHARDUS M. (2002), *De dramademocratie*, Lannoo, Tielt
- FEYS J. (1999), Etniciteit en criminaliteitsonderzoek. Enkele bedenkingen bij de mogelijkheid van onderzoek naar de relatie tussen alloctonen en criminaliteit, *Panopticon*, 20, 6, 510-522
- FLORIO E. & DEMARTINI J.R. (1993), The use of information by policymakers at the local community level, *Knowledge*, September, 106-123
- FOBLETS M.C., VAN DEN BROECK B. (2002), *Het failliet van de integratie? Het multiculturalismedebat in Vlaanderen*, Acco, Leuven
- FVG (1999), Onderzoek criminaliteit en alloctonen "dubbelzinnig", *De Standaard*, 14 september
- FW (2001), Vogels wil Vlaams vervolg op studie Van San, *De Standaard*, 3 december
- GALLE C. (2002), Criminaliteit heeft geen nationaliteit, interview met Agalev-senator Meryem Kaçar, *De Morgen*, 29 april
- GOOSSENS R. (2002), Marion Van San haalt fors uit naar Belgische politici, *De Morgen*, 7 juni
- HEBBERECHT P. (1997), Minorities, crime, and criminal justice in Belgium, in: HAEN-MARSHALL I. (ed.) (1997), *Minorities, migrants and crime: diversity and similarity across Europe and the United States*, Sage Publications, Thousand Oaks (California)/London/New Delhi
- HEBBERECHT P. (1999), Een oneerlijk onderzoek, *De Morgen*, 22 september
- HENKENS B. (2001), *On the contingency of statistical knowledge, a reply to T.S. Popkewitz & S. Lindblad*, 24 October, Leuven
- HENKENS B. (2001), Rapport Van San niet waardevrij, *De Standaard*, 3 december
- HEWA S. (1993), Sociology and public policy: the debate on value-free social science, *International journal of sociology and social policy*, 13, 1-2, 64-82
- HEYWOOD A. (2002), *Politics*, Palgrave Foundations, New York

- HISSCHEMÖLLER M. (1993), *De democratie van problemen. De relatie tussen inhoud van beleidsproblemen en methoden van politieke besluitvorming*, VU Uitgeverij, Amsterdam
- HOPPE R. (2002), *Van flipperkast naar grensverkeer, veranderende visies op de relatie tussen wetenschap en beleid*, (AWT-achtergrondstudies, nr. 25), Universiteit van Twente
- HUYSE L. (2002), *Gullivers probleem, essays over de toekomst van de politiek*, (Forum 21, Essays voor morgen), Van Halewijck, Leuven
- HUYSE L. (2003), Herhaalt de geschiedenis zich? (bis), *De Morgen*, 11 januari
- JACOBS D. (1999), Allochtonen en criminaliteit in Nederland: een gevaarlijk onderzoek?, *De Morgen*, 12 oktober
- KLD (2001), Marion Van San licht rapport voor kamercommissie Justitie toe, *De Standaard*, 28 november
- KRG (2001), Antwerpse politie geeft geen cijfers, *De Standaard*, 12 november
- LIS C., SOLY H. (red.) (2001), *Tussen dader en slachtoffer; jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, VUB-Press, Brussel
- LOOBUYCK P. (2002), Beklaagde, sta op, *De Standaard*, 27 mei
- LVE (2001), Van San krijgt invitatie, *De Standaard*, 15 november
- MARY P. (1998), *Délinquant, delinquance et insécurité –un demi-siècle de traitement en Belgique (1944-1997)*, Bruylant, Bruxelles
- NABER C. (2002), Antwerpen bekennt kleur bij criminaliteitscijfers, *De Morgen*, 21 maart
- NABER C. (2002), Van San: moedig initiatief van Antwerpse politie, *De Morgen*, 22 maart
- NOWOTNY H. & LAMBIRI-DIMAKI J. (eds.) (1985), *The difficult dialogue between producers and users of social science research*, European Centre for social welfare training and research, Vienna
- OGJC (1991), *De Brusselse 'migrantenrellen' van mei 1991, een jeugdcriminologische interpretatie*, KULeuven, Leuven
- PATTERSON J. & REDDING E. (1996), Lesbian and gay families with children: implications of social science research for policy, in *Journal of social issues*, 52, 3, 29-50
- PENNINX R. (1988), *Wie betaalt bepaalt, De ontwikkeling en programmering van onderzoek naar migranten, etnische minderheden en woonwagengewoners 1955-1985, met speciale aandacht voor de rol van de overheid*, Universiteit van Amsterdam/ Instituut voor Sociale Geografie. UvA, Amsterdam
- POLITIE GRONINGEN (1999), *Asielzoekers criminel?*, Groningen

- POPKEWITZ T.& LINDBLAD S. (2000), *Educational statistics as a system of reason: relations of governing education and social inclusion and exclusion, paper presented at the AERA meeting in New Orleans*, April 2000.
- PSR (2001), Allochtonen eisen ontslag ‘racistische’ Verwilghen, *De Standaard*, 24 november
- RATH J. (1991), *Minorisering: de sociale constructie van ‘etnische minderheden’*, Sua, Amsterdam
- RATH J.& SCHUSTER J. (1999), De glazen bol onder de loep. Voorspellingen over de multi-etnische samenleving, *Migrantenstudies*, 4, 216-222
- REA A. (2001), Délinquance et immigration. Usage politique d’une association symbolique, in BRION F. (ed.) (2001), *Mon délit? Mon origine. Criminalité et criminalisation de l’immigration*, De Boeck Université, Brussel 39-76
- ROOX G. (2001), Jan Blommaert over de Nieuwe Politieke Cultuur. Hoe kleiner de afstand, hoe groter de kloof, *De Standaard*, 15 september
- SBOV (2002), Jaarboek 2002, *Tussen bestuurskunde en bestuurspraktijk, bijdragen voor duurzaam besturen in Vlaanderen*, Die Keure, Brugge
- SHADID W.A., VAN KONINGSVELD P.S. (1999), Politieke correctheid, beeldvorming en interculturele communicatie, in: SHADID & VAN KONINGSVELD (ed.) (1999): *Beeldvorming en interculturele communicatie, sociaal-wetenschappelijke en sociolinguïstische studies*, Tilburg, Tilburg University Press, 146-165. Ook te vinden op: <http://ruls01.fsw.leidenuniv.nl/~shadid/download/artikel7.pdf>
- SMET V. (2003), *Een analyse van de casus Van San in termen van de relatie tussen sociale wetenschap en beleid*, rapport voor het IUAP-project ‘De verbondenheden van het weten. De posities en verantwoordelijkheden van de wetenschappen en de wetenschappers in een democratische rechtstaat’, ongepubliceerd
- SNACKEN S., et al. (2001), *Bouwstenen voor een geïntegreerde criminele politiek*, DWTC, Brussel. Dit onderzoek is ook terug te vinden op de website van DWTC: <http://www.dwtc.be/belspo/ostc/act%5Fscien/fedra/proj.asp?l=nl&COD=SE/D6/02>
- SOMERS B. (2003), *Iedereen burgemeester*, Van Halewyck, Leuven
- SPI (2001), Verwilghen maakt rapport-Van San over aan parlement, *De Standaard*, 13 november
- SUNIER T. (2000), *Moslims als beleidscategorie*, lezing op de Inaugurale Conferentie van 25 oktober 2000, aan de Universiteit Gent, terug te vinden op: <http://www.flwi.rug.ac.be/cie/CIE/sunier1.hrm>
- VAN EYLEN L. (2001), Te weinig cijfers over allochtone criminaliteit, minister Verwilghen ‘teleurgesteld’ over studie, *De Standaard*, 7 november

- VAN GEMERT F. (1999), Allochtonen en criminaliteit. De ogen niet sluiten voor de factor cultuur, een reactie op het opiniestuk van Dirk Jacobs, *De Morgen*, 4 november
- VAN GINNEKEN J. (2001), *Schokgolf, omgaan met opiniedynamiek*, Uitgeverij Boom, Amsterdam
- VAN SAN M. & LEERKES A. (2001), *Criminaliteit en criminalisering, allochtone jongeren in België*, Amsterdam University Press, Amsterdam
- VAN SAN M. (1998), *Stelen en steken. Delinquent gedrag van Curaçaose jongens in Nederland*, Het Spinhuis, Amsterdam
- VAN SAN M. (2001), *Nogmaals een politiek correct standpunt*, op: <http://flwi.rug.ac.be/cie/CIE/vansan1.htm>
- VAN SCHAREN H. (1999), Verwilghen laat relatie allochtonen criminaliteit onderzoeken, *De Morgen*, 13 september
- VAN SCHAREN H. (2002), Het ongewenste onderzoek, *Knack*, 10 juli, 14-18
- VAN SCHAREN H. (2003), Onder de Antwerpse politiepet, *Knack*, 26 februari, 18-23
- VAUGHAN R.J. & BUSS T.F. (1998), *Communicating social science research to policymakers*, Sage, Thousand Oaks
- VERCAIGNE C. (1996), *Megadancings en housemuziek*, Davidsfonds, Leuven
- VERHOEST F. (1999), Verwilghen zet door met studie criminaliteit en allochtonen, *De Standaard*, 15 september
- VERMOERE F. (2002), Antwerps bestuur kibbelt teveel, Mechelse burgemeester Bart Somers meldt trots dat de criminaliteit in zijn stad daalt, *De Standaard*, 25 maart
- VERSCHUEREN J. (2001), Nogmaals, het rapport Van San, *De Morgen*, 12 december
- VERSCHUEREN J. (2001a), *Nogmaals het rapport Van San*, <http://flwi.rug.ac.be/cie/CIE/verschueren1.htm>
- VERSCHUEREN J. (2001b), *Open brief aan Minister Vogels, de heren Janssens en Voorhamme*, 27 december, <http://flwi.rug.ac.be/cie/CIE/verschueren1.htm>
- VERSCHUEREN, J. (2000) Wetenschap en de retoriek van marktgerichte taboedoorbreking, in BUELENS G., et al. (2000), *De militanten van de limiet, over censuur en vrije meningsuiting*, Van Halewijck, Leuven, 163-175
- VERWILGHEN M. (1999), *V-plan, het veiligheidsplan van de VLD*, Houtekiet, Antwerpen-Baarn
- WALGRAVE L. (2002), Verantwoord onderzoek van allochtone jongeren en criminaliteit, in *Alert*, 28, 1, 84-92
- WALGRAVE L., et al. (2000), *Verstedelijking, sociale uitsluiting van jongeren en straatcriminaliteit, een jeugdcriminologisch en sociaalruimtelijk onderzoek*, Brussel, DWTC.

- WALGRAVE S., DE WINTER L., NUYTEMANS M. (2005), *Politieke-agendasetting in België (1991-2000) : de moeilijke dialoog tussen publieke opinie, media en het politieke systeem*, Academia Press, Gent
- WALKER R. (1987), Perhaps Minister: the messy world of 'in-house' social research, in BULMER, M. (1987), *Social science research and government: comparative essays on Britain and the United States*, Cambridge University Press, Cambridge, 141-165
- WEISS C. & BUCUVALAS M.J. (1980), *Social science research and decision-making*, Columbia University Press, New York.
- WEISS C.H. (1972a), *Evaluation research: methods for assessing program effectiveness*, NJ
- WEISS C.H. (1972b), Evaluating educational and social action programs: a treeful of owls, in: WEISS C.H. (ed.) (1972), *Evaluating action programs: readings in social action and education*, Allyn & Bacon, Boston
- WEISS C.H. (1977a), *Using social research in public policy making*, Lex Books, Lexington
- WEISS C.H. (1977b), Research for policy sake: the enlightenment function of social research, in *Policy analysis*, 3, 521-545
- WEISS C.H. (1986), The many meanings of research utilization, in BULMER M. et al. (1986), *Social science and policy*, Allen & Unwin Ltd., London, 31-40
- WEISS C.H. (1999), Research-policy linkages: how much influence does social science research have?, in UNESCO, *World social science report 1999*, Unesco Publishing/Elsevier, 194-205
- XXX (1998), Decreet van 28/04/1998 inzake het Vlaamse beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden, <http://users.skynet.be/suffrage-universel/bemivl.htm> (*Belgisch Staatsblad*, 19/06/98)
- XXX (1999), Onderzoek naar criminaliteit bij allochtonen nu al omstreden, *De Morgen*, 14 september
- XXX (2001), België: onderzoek criminele allochtonen in lade, *Trouw*, 31 oktober
- XXX (2001), Eén op de vier Oost-Europese jongens van misdrijf verdacht, *De Standaard*, 12 november
- XXX (2001), Moedeloosheid aan het Dokske en in de Chicagowijk, *De Standaard*, 12 november
- XXX (2001), Studie allochtonen en criminaliteit is teleurstelling, *De Morgen*, 7 november
- XXX, Grote commotie in België over criminaliteit en criminalisering, in *Folia*
- XXX, Het federaal veiligheids- en detentieplan